

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Ústav autorského práva, práv průmyslových a práva soutěžního

Diplomová práce

Výkon autorského práva osobou odlišnou od autora (dediča autora)

**Vypracovala: Anna Chovancová, pátý ročník,
Wilsonovo nábřežie 16, 949 01 Nitra**

Vedúci diplomovej práce: JUDr. Tomáš Dobřichovský, Ph.D.

2009

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že predloženú diplomovú prácu som vypracovala samostatne s použitím zdrojov a literatúry v nej uvedených.

V Bratislave dňa 11. 8. 2009

.....

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu diplomovej práce JUDr. Tomášovi Dobřichovskému, Ph.D. za odborné vedenie, pripomienky a podnety, ktoré mi venoval pri tvorbe tejto diplomovej práce.

Obsah

1. Úvod.....	3
2. Autorstvo	7
3. Predmet autorského práva.....	9
4. Obsah autorského práva.....	10
5. Výkon autorského práva osobou odlišnou od autora.....	14
6. Zákonný výkon autorských práv osobou odlišnou od autora	18
6.1. Zamestnanecké dielo.....	18
6.2. Kolektívne dielo.....	23
6.3. Dielo vytvorené na objednávku	25
6.4. Školské dielo.....	27
6.5. Audiovizuálne dielo.....	28
6.6. Súborné dielo	30
7. Zmluvný výkon autorského práva osobou odlišnou od autora.....	32
7.1. Licenčná zmluva.....	32
7.2. Poskytnutie oprávnenia tretej osobe	36
7.2.1. Podlicencia.....	36
7.2.2. Postúpenie licencie	37
7.3. Zánik licencie.....	37
8. Mimozmluvné inštitúty použitia diela	39
8.1. Voľné použitie diela	40
8.2. Zákonné licencie	41
8.2.1. Citácie - § 31 ČAZ.....	42
8.2.2. Propagácia výstavy umeleckých diel a ich predaja - § 32 ČAZ.....	43
8.2.3. Použitie diela umiestnenom na verejnom priestranstve - § 33 ČAZ	43
8.2.4. Úradná a spravodajská licencia - § 34 ČAZ	44
8.2.5. Použitie diela v rámci občianskych a náboženských obradov, alebo v rámci úradných akcií usporiadaných orgánmi verejnej správy, v rámci školských predstavení a použitia diela školského - § 35 ČAZ	45
8.2.6. Obmedzenie práva autorského k súbornému dielu - §36 ČAZ.....	45
8.2.7. Knižničná licencia - §37 ČAZ	46
8.2.8. Licencia pre zdravotne postihnutých - § 38 ČAZ.....	47
8.2.9. Licencia pre dočasné rozmnoženiny - § 38a ČAZ.....	47
8.2.10. Licencia pre fotografickú podobizeň - § 38b ČAZ.....	48
8.2.11. Nepodstatné vedľajšie použitie diela - § 38c ČAZ.....	48
8.2.12. Licencia k dielam úžitkového umenia a dielam architektonickým - § 38d ČAZ	48
8.2.13. Licencia pre sociálne zariadenie - § 38e ČAZ.....	49
8.2.14. Použitie originálu alebo rozmnoženiny diela výtvarného, fotografie alebo diela vyjadreného postupom podobným fotografii jeho vystavením - § 39 ČAZ .	49
8.2.15. Obmedzenie autorských práv k počítačovému programu - § 66 ČAZ	50
9. Kolektívna správa	52
9.1. Rozšírená kolektívna správa	55
9.2. Povinne kolektívne spravované práva	56
9.3. Dobrovoľne kolektívne spravované práva.....	57
10. Individuálna správa autorských práv	59

11. Zastúpenie anonyma a pseudonyma	60
12. Záver	61
13. English rèsume.....	63
14. Literatúra a pramene	65

1. Úvod

Obsahom mojej diplomovej práce bude najmä analýza jednotlivých inštitútov výkonu autorského práva osobou odlišnou od autora – výkon týchto práv na základe zákona, zmluvný výkon týchto práv, mimozmluvné inštitúty použitia diela a kolektívna správa autorských práv. V diplomovej práci uvediem rozdiely daných právnych inštitútov medzi platnou českou právnou úpravou, podľa zákona č. 121/2000 Sb. (ČAZ).¹ a platnou slovenskou úpravou podľa zákona č. 618/2003 Z.z (SAZ).² Vzhľadom na rozsiahlosť problematiky, táto práca si nekladie za cieľ vyčerpávajúce porovnanie daných inštitútov v českej a slovenskej autorskoprávnej úprave. Pre lepšie pochopenie platnej právnej úpravy uvediem odlišnú úpravu predchádzajúceho autorského zákona č. 35/1965 Sb.,³ zrušeného v Českej republike zákonom č. 121/2000 Sb. Diplomová práca je spracovaná ku dňu 11. 8. 2009.

Tému diplomovej práce som si vybrala, pretože problematika autorského práva je pre mňa zaujímavá. Autorské právo predstavuje dynamické právne odvetvie. Musí resp. malo by čo najlepšie reagovať na rýchly vývoj spoločenských vzťahov vznikajúcich pri tvorbe a používaní autorských diel. Treba mať na zreteli aj obrovskú dynamiku vedecko – technických, kultúrno – duchovných, hospodárskych a integračných procesov, na ktorú právo so svojim prirodzeným sklonom k stabilite spoločensko – právnych vzťahov reaguje v posledných desaťročiach so značnými ťažkosťami a spravidla oneskorene.⁴ To, ako sa tieto tendencie odrážajú v českej a slovenskej autorskoprávnej úprave mapuje táto práca.

Pri spracovávaní témy som vychádzala z mne dostupných, hlavne českých a slovenských materiálov. Musím však podotknúť, že som sa stretla s nedostatkom slovenskej autorskoprávnej literatúry.

Autorské právo nemá slúžiť výhradne k ochrane umelcov, k čomu ani v dejinách autorského práva nikdy nedošlo. Má hájiť i záujmy „výrobcov a používateľov diel, kultúrnej a hospodárskej sféry i širokej verejnosti“. Autorské právo sa teda má chápať

¹ Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)

² Zákon č. 618/2003 Z.z. o autorském práve a právech súvisiacich s autorským právom (autorský zákon).

³ Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a umeleckých (autorský zákon)

⁴ LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné, IURA EDITION, 2006, s.397

a koncipovať ako vyvážený systém, ktorý všetky tieto záujmy uvedie do správneho vzťahu.⁵

Autorské a s nimi súvisiace práva sú podstatou pre duševnú tvorbu. Ich ochrana pomáha zaistiť udržiavanie a rozvoj tvorivosti v záujme autorov, interpretov, producentov, spotrebiteľov, kultúry, priemyslu a verejnosti ako celku.⁶ Treba však dodať, že prvotným zmyslom kontinentálnej koncepcie autorského práva je ochrana autora, jeho tvorivej činnosti a nie ochrana investície do vytvorenia diela.

Autorské právo má teda na jednej strane stimulovať tvorcov, na druhej strane s rastúcim významom predmetov autorského práva v ľudskom živote, vytvoriť vhodné prostredie pre používanie a prístup k dielam. Konkrétnym odrazom týchto snáh, nástrojmi vyvažovania rôznych záujmov sú autorskoprávne úpravy rôznych inštitútov, ktoré umožňujú výkon autorského práva osobami odlišnými od autora.

Výkonom autorského práva rozumieme realizáciu jednotlivých oprávnení (subjektívnych práv) daných konkrétnemu autorskoprávnemu subjektu. Je to spôsob a miera možného chovania vyplývajúca z autorského práva v objektívnom slova zmysle, chránená právom - poskytnutím štátneho donútenia. Výkon autorského práva sa môže uskutočňovať konaním, tak i nekonaním.

V kontinentálnej úprave autorského práva je stredobodom autor, jeho tvorivá činnosť. Na rozdiel od systému copyright, v kontinentálnom poňatí autorského práva môže byť len autor pôvodným (originárnym) nositeľom subjektívneho autorského práva. Osoba odlišná od autora je odvodeným subjektom autorského práva. Môže vykonávať iba niektoré oprávnenia vyplývajúce z autorského práva. Rozsah týchto oprávnení je rozličný, môže ísť o oprávnenie k výkonu všetkých majetkových práv, alebo iba o oprávnenie k určitému spôsobu použitia diela. Odvodený subjekt však nikdy nenastupuje na miesto autora v celom obsahu jeho pôvodného autorského práva, pretože nie celý tento obsah je dediteľný a prevoditeľný.⁷ Výkon autorského práva osobou inou než autor predstavuje zásah, obmedzenie výlučného práva autora, pri ktorom vzniká autorovi povinnosť strpieť takýto zásah inej osoby v rozsahu vyplývajúcom zo zmluvy, alebo zo zákona. Avšak ani v prípade zákonného zverenia celej zložky majetkových

⁵ DIETZ, A.: Pět pilířů evropského kontinentálního práva autorského, Právní rozhledy č. 20/2004, str.742

⁶ Smernica 2001/29/ES Európskeho parlamentu a Rady z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti, dôvodové ustanovenie č.9

⁷ ŠVIDROŇ, J.: Základy práva duševného vlastníctva, Jaga, 2000, s. 77

práv zo zákona nevzniká takejto osobe vlastné autorské právo, to prináleží vždy autorovi, inej osobe sa zveruje „len“ ich výkon. Autorovi v týchto prípadoch zostávajú len tzv. holé majetkové autorské práva bez možnosti akokoľvek s nimi nakladať, akokoľvek ich využiť.⁸

Autorské právo je absolútnej povahy. Autor môže vylúčiť kohokoľvek iného z akéhokoľvek pôsobenia na svoje autorské dielo. Tomuto absolútnemu právu zodpovedá povinnosť individuálne neurčitých subjektov zdržať sa neoprávnených zásahov, nerušiť výkon autorského práva oprávnenou osobou. Oprávnenie osoby odlišnej môže mať povahu relatívneho (napr. v prípade zákonných, zmluvných licencií, a to aj v prípade výlučných výhradných licencií s právom podlicencie), ako aj absolútneho práva (v prípade zverenia výkonu autorského práva).

Výkon autorského práva odlišnou osobou môže byť oprávnený, pri nedodržaní podmienok a rozsahu stanovených zákonom, alebo zmluvou neoprávnený. V tejto práci budem uvažovať len o oprávnenom výkone.

Pod tému diplomovej práce spadá viacero autorskoprávných inštitútov. Ich povaha a účel sú rozličné. Zákonná úprava niektorých inštitútov (licenčná, podlicenčná zmluva) chráni predovšetkým záujmy autora, ktorý býva nezriedka kedy v autorskoprávných vzťahoch stranou s nevýhodnejším postavením. Túto úpravu je však možné vylúčiť, alebo obmedziť zmluvnou dohodou strán. Iné inštitúty uľahčujú a zefektívňujú autorovi výkon jeho výlučných majetkových práv (individuálna a kolektívna správa autorských práv).

Spoločným znakom pre ďalšie inštitúty výkonu autorského práva osobou odlišnou od autora je ochrana investora. Autorský zákon tu zohľadňuje súčasnú hospodársku situáciu pri tvorbe literárnych, iných umeleckých a vedeckých diel, pri ktorých práve mimotvorivá investícia hrá mnohokrát zásadnú rolu pri vzniku takéhoto diela. V tomto ohľade sa posilňuje právne postavenie vymedzených osôb (investorov) a to nie jednotne, ale konkrétne pre daný druh právneho vzťahu medzi autorom a investorom za použitia zákonom stanovených právnych inštitútov (zamestnanecké dielo, kolektívne dielo, školské dielo, dielo na objednávku, audiovizuálne dielo).⁹

⁸ KŘEŠŤANOVÁ, V.: Některé aktuální otázky související s novou autorskoprávní úpravou. Právo a podnikání, 10/2002, s.8

⁹ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentář, C. H. BECK, 2007, s. 556

Ďalšie inštitúty (použitie voľného diela, voľné použitie diela, zákonné licencie) upravuje autorský zákon za účelom verejného záujmu na používaní diel, na ich šírení, za účelom ďalšieho rozvoja tvorivosti nadväzovaním na preexistujúcu tvorbu. Sú výrazom spoločenskej potreby neabsolutizovať výlučné právo autora k svojmu dielu do tej miery, aby výslovný súhlas autora podmieňoval každé použitie diela.

Zvláštne postavenie medzi osobami odlišnými od autora oprávnenými k výkonu autorského práva majú tzv. nositelia autorského práva. Výraz „nositelia práv“ je použitý v § 95/2 ČAZ ako legálna skratka na označenie osôb oprávnených k zastupovaniu kolektívnym správcom. Nositeľ autorského práva sa odlišuje od iných oprávnených k výkonu autorského práva tým, že môže ako jediný udeliť súhlas k ďalšiemu použitiu diela, teda ho môže ďalej hospodársky zhodnocovať. Sú to osoby, ktoré sa dostávajú de facto do postavenia majiteľa autorského práva. Nositeľom autorského práva je teda okrem autora a jeho dedičov aj štát za podmienok uvedených v § 26/2, 3 ČAZ, ďalej je to osoba, ktorej zákon zveruje oprávnenie k výkonu majetkových autorských práv k dielu (zamestnávateľ v prípade zamestnaneckých diel, objednávateľ v prípade databáz, kartografických diel a počítačových programov a osoba na ktorej podnet a pod vedením ktorej je dielo vytvárané a pod menom ktorej je dielo uvádzané na verejnosť, v prípade diel kolektívnych). Ďalej je to licenčný nadobúdateľ časovo, množstevne, povahovo neobmedzenej licencie s právom podlicencie minimálne pre územie Českej republiky. Nositelia autorského práva majú podľa článku III VÚAP¹⁰ oprávnenie používať doložku autorského práva.

¹⁰ Všeobecná úmluva o autorskom právu revidovaná v Paříži dne 24. července 1971

2. Autorstvo

Vzhľadom na tému diplomovej práce je potrebné si najskôr uvedomiť kto je (môže byť) autor, odlíšiť ho od osôb iných, ktoré sú určitým spôsobom oprávnené k výkonu autorského práva a uviesť, kedy vzniká autorské právo.

Český autorský zákon, rovnako ako slovenský stanovuje, že autorom je fyzická osoba, ktorá dielo vytvorila. Oba vychádzajú z tradične kontinentálneho poňatia autorstva. Sú postavené na autorskom princípe a na princípe pravdivosti. Vychádzajú z koncepcie, že schopnosťou tvoriť je podľa princípu materiálnej pravdy nadaná len fyzická osoba – tvorca.

Filozoficky sa vychádza z prirodzenoprávnej teórie, ktorá zdôrazňuje ontologickú spätosť, závislosť diela na tvorivých schopnostiach autora. Len fyzická, nikdy nie právnická osoba (ktorá je vo svojej podstate považovaná za umelý juridický výtvor) je spôsobilá k tvorivej činnosti.

Výnimkou zo zásady objektívnej pravdivosti autorstva je fikcia autorstva pri audiovizuálnych dielach upravená v § 63/1 ČAZ. Deje sa tak v záujme rozumného usporiadania vzťahov vyplývajúcich z povahových špecifik audiovizuálnej tvorby, umožnenia účelného hospodárskeho zhodnotenia audiovizuálneho diela a pod právne politickým vplyvom komunitárneho práva.¹¹ Autorom audiovizuálneho diela je režisér. Slovenský autorský zákon fikciu autorstva pri audiovizuálnych dielach neupravuje, tieto diela definuje ako spoluautorské.

K vytvoreniu autorského diela sa u autora vyžaduje iba spôsobilosť k právam, pretože na jeho strane nejde o právny úkon, ale o faktickú činnosť s osobnou povahou. Môže byť vykonávaná iba osobne, zastúpenie neprichádza v úvahu. Autorom môže byť preto i ten, kto spôsobilosť k právnym úkonom nemá vôbec, alebo ju má iba čiastočnú, resp. obmedzenú. Pre nakladanie s dielom je však spôsobilosť k právnym úkonom nutná.¹²

Pre právne jednanie v autorskoprávnych úkonoch platia ustanovenia občianskeho zákonníku najmä § 8 a nasledujúce a § 20 ObčZ.¹³

¹¹ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 93

¹² KNAPOVÁ, M.- ŠVESTKA, J. a kol.: Občianske právo hmotné 3. díl, 3. vydání, Aspi Publishing, 2002, s. 204

¹³ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Na rozdiel od angloamerickej koncepcie, v ktorej môže byť originárnym nadobúdateľom autorského práva zo zákona aj osoba právnická (napr. zamestnávateľ, výrobca filmu), jediným originárnym subjektom autorského práva môže byť osoba fyzická. Ako uvádza dôvodová správa, logickým dôsledkom tejto koncepcie je, že zákon zveruje originárne iba výkon práva autorského, nie autorské právo samo. Právnická osoba je vždy odvodený subjekt autorského práva, ktorý svoje oprávnenie odvodzuje od pôvodného nositeľa autorského práva na základe ďalšej právnej skutočnosti.

V § 5/2 ČAZ autorský zákon stanoví, že autorom súborného diela je fyzická osoba, ktorá ho tvorivým spôsobom vybrala, alebo usporiadala. Autorské právo autora súborného diela a autorské práva autorov diel zaradených do tohto diela existujú súbežne. Autorovi súborného diela vzniká nové (pôvodné) právo k súbornému dielu bez toho, aby boli dotknuté práva autorov diel zaradených do tohto diela.

Český autorský zákon upravuje zákonnú domnienku autorstva. Podľa nej je autorom diela fyzická osoba, ktorej meno je obvyklým spôsobom uvedené na diele, alebo je pri diele uvedené v registre predmetov ochrany vedenom príslušným kolektívnym správcom, ak nie je preukázaný opak. To neplatí v prípadoch, keď je údaj v rozpore s iným údajom takto uvedeným. Toto ustanovenie sa použije aj vtedy, ak je toto meno pseudonym, pokiaľ autorom prijatý pseudonym nevzbudzuje pochybnosti o autorovej totožnosti. Slovenský autorský zákon, inšpirovaný § 6 českého autorského zákona obsahuje podobné ustanovenie v § 54 pod názvom „Predpoklad autorstva“.¹⁴

V oboch prípadoch sa jedná o vyvrátiteľnú právnu domnienku. Je teda v súlade so zásadou objektívnej pravdivosti autorstva. Dôsledky tejto domnienky sú v konkrétnom prípade dôležité iba pri posudzovaní dôkazovej situácie. Údaj o autorstve nemá vplyv na vznik a ochranu autorského práva.

¹⁴ Ďalej k tomu vid' LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné, IURA EDITION, 2006, s. 460

3. Predmet autorského práva

Predmetom autorského práva je dielo literárne a iné umelecké dielo a dielo vedecké, ktoré je jedinečným výsledkom tvorivej činnosti autora a je vyjadrené v akejkoľvek objektívne vnímateľnej podobe (§ 2 ČAZ). V § 2/2 ČAZ je zakotvená fikcia, podľa ktorej sú za autorské diela považované aj diela nespĺňajúce požiadavku jedinečnosti, ale spĺňajú požiadavku pôvodnosti, to znamená, že sú vlastným duševným výtvorom autora. Slovenský AZ požiadavku jedinečnosti diela nepožaduje, pre ochranu podľa SAZ postačuje, ak je dielo výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora. Aby dielo spadalo pod ochranu autorského zákona nestačí aby spĺňalo iba pozitívne vymedzenie autorského diela, ale i vymedzenie negatívne. V § 2/6 ČAZ príkladom uvádza čo dielom podľa autorského zákona nie je. Oba zákony ďalej uvádzajú demonštratívne jednotlivé druhy diel.

Autorské právo sa vťahuje na dielo dokončené, ale aj na jeho jednotlivé vývojové fázy a časti, ako aj na názov a mená postáv, ak spĺňajú pojmové znaky diela a sú ako predmety autorského práva v ňom obsiahnuté. Predmetom autorského práva je aj nové pôvodné dielo vzniknuté osobitným tvorivým spracovaním iného diela, ako je preklad diela do iného jazyka a adaptácia diela. Autorské právo vzniká autorovi ako jedinému pôvodnému subjektu autorského práva okamihom, keď je dielo vyjadrené v podobe vnímateľnej zmyslami.

4. Obsah autorského práva

Ako uvádza Prof. JUDr. Ján Švidroň, CSc., otázka právnej povahy autorského práva ako výlučného práva viažuceho sa na vznik výsledku tvorivej literárnej, vedeckej alebo umeleckej činnosti bola v historickom procese predmetom rôznych prístupov v rámci dlhodobejšieho vývoja a dodnes nie je v rôznych právnych systémoch jednoznačne zodpovedaná, ani rovnako legislatívne riešená.¹⁵

Autorské právo v subjektívnom zmysle sa vnútorne diferencuje. Rozoznávame výlučné osobnostné práva (morálne) a výlučné majetkové práva. Platná česká aj slovenská autorskoprávna úprava je založená na dualistickej koncepcii, tradične inšpirovanej francúzskou autorskoprávnou úpravou. Pre dualistickú koncepciu vo svojej čistej podobe je príznačná svojbytnosť výlučných osobnostných a výlučných majetkových práv, odlišná dĺžka ich trvania a prevoditeľnosť majetkových práv *inter vivos*.

Protipólom dualistickej koncepcie, je monistická koncepcia z ktorej vychádzal zákon č. 65/1965 Sb. Vychádza z nemeckej právnej vedy, ktorá pokladá autorské právo za jednotné právo, ktoré pozostáva z čiastkových oprávnení osobnostnej a majetkovej povahy. Obe tieto koncepcie však vychádzajú z kontinentálneho poňatia autorského práva, ktoré vychádza z prirodzenoprávnej teórie. V ich centre stojí autor a jeho tvorivá činnosť. Ako uvádza Dietz, aj francúzska autorskoprávna úprava, považovaná za dualistickú, v článku L. 111-1 Kódexu duševného vlastníctva z roku 1957 stanovuje, že autor duševného diela má na toto dielo už na samom základe svojej tvorby exkluzívne imateriálne vlastnícke právo, a že toto právo obsahuje osobnostnoprávnu a majetkoprávnu zložku. Nemecká aj francúzska úprava vychádzajú z monistického obsahu autorského práva ako celku, zatiaľ čo následná zákonná úprava osobnostných a majetkových práv odhaľuje dualistickú subštruktúru.¹⁶ V obidvoch prípadoch ide vlastne o monisticko – dualistické zmiešané úpravy, ktoré vo svojom zásadnom úsilí, zameranom na ochranu autora, predstavujú spoločnú obrannú hrádzu voči celkom inak

¹⁵ LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné, IURA EDITION, 2006, str. 456

¹⁶ DIETZ, A.: Francúzsky dualizmus a nemecký monizmus v autorskom práve – iba zdanlivý protiklad?, Právny obzor, 88, 2005, č.1, s.4

utváranému, predovšetkým na producentov zameranému, anglo-americkému (copyrightovému) mysleniu.¹⁷

Tieto postrehy platia aj pre českú a slovenskú úpravu, nie sú založené na výlučne dualistickej koncepcii, hovorí sa aj o kvázidualizme. Osobnostná podstata ovplyvňuje výlučné majetkové práva vo viacerých smeroch. Prejavuje sa v neprevoditeľnosti majetkových práv *inter vivos*, v zákaze vzdania sa majetkových práv, v neexekvateľnosti majetkových práv, v zákaze zahrnutia autorských majetkových práv do konkurznej podstaty a v ich neoceníteľnosti. Za prejav osobnostnej povahy sa považuje aj chápanie diela ako *res extra commercium* (§118 ObčZ).

V prípadoch, keď sú konkrétne právne úpravy založené na translatívnej neprevoditeľnosti majetkových práv *inter vivos*, otázky monizmu a dualizmu hrajú z faktického hľadiska podružnú rolu. Z hľadiska právne teoretického sú však zrejmé rozdiely, ktoré sa prejavujú aj v inštitútoch výkonu autorského práva osobou odlišnou od autora.

Autorský zákon z roku 1965 bol založený na monistickej koncepcii. Keď zákon zveroval výkon autorských práv osobe odlišnej od autora – vydavateľovi v prípade vydaného zborníku, kartografickému dielu a časopisu (§ 4 zákona č. 35/1965 Sb.), výrobcovi filmového diela (§ 6 zákona č. 35/1965 Sb.) a zamestnávateľovi v prípade počítačového programu (§ 17/5 zákona č. 35/1965 Sb.) dochádzalo k zvereniu výkonu autorského práva ako celku – teda nielen jeho majetkovej, ale aj osobnostnej zložky. Čo sa týka prevodu autorského práva *inter vivos*, bol riešený v § 19/1 predchádzajúceho autorského zákona. Toto ustanovenie stanovilo, že autor môže prevádzať len právo dielo použiť. V § 14/1 zákon stanovil, že použiť dielo, pokiaľ to nie je dovolené priamo zákonom, možno len so súhlasom autora. Súhlas k použitiu diela udeľuje autor zmluvou. Prevodom autorského práva (§ 19/1 zákona č. 35/1965 Sb.) sa tu rozumel tzv. nepravý prevod, konštituovanie oprávnenia k použitiu diela. Pokiaľ ide o otázku scudziteľnosti osobnostných autorských práv, § 12/2 stanovil, že právo na ochranu autorstva je neprevoditeľné. Pre úplnosť treba dodať, že monizmus sa prejavoval aj v prípade dedenia autorského práva – na dediča prechádzalo autorské právo ako celok.

¹⁷Tamže, s.11

V autorskom práve rozoznávame teda osobnostnú a majetkovú zložku. Osobnostné práva sú spojené s osobou autora a jeho smrťou zanikajú. Sú neprevoditeľné a nezdediteľné, navyše sa ich autor nemôže platne vzdať.

V § 11 českého a v § 17 slovenského autorského zákona sú uvedené základné osobnostné práva autora : a) právo autora rozhodnúť o zverejnení svojho diela, b) právo osobovať si autorstvo, vrátane práva rozhodnúť, či a akým spôsobom má byť jeho autorstvo uvedené pri zverejnení a pri každom použití diela. Slovenský autorský zákon právo osobovať si autorstvo explicitne neuvádza, možno ho vyvodzovať iba od práva autora na označenie svojho diela svojim menom a pseudonymom, prípadne svoje dielo vôbec neoznačiť, český autorský zákon priamo v § 11/2 ČAZ uvádza, že autor má právo osobovať si autorstvo, čo z hľadiska ochrany práva vykazuje vyšší stupeň právnej sily.¹⁸ Z pohľadu témy tejto diplomovej práce je významné právo autora na nedotknuteľnosť svojho diela. Autor má právo udeliť súhlas k akejkoľvek zmene, alebo inému zásahu do svojho diela, ak nestanoví autorský zákon inak. Ak je dielo používané osobou odlišnou od autora, nesmie sa tak stať spôsobom znižujúcim hodnotu diela. Slovenský autorský zákon zakazuje akékoľvek hanlivé nakladanie s dielom, ktoré by malo za následok narušenie autorovej cti a dobrej povesti. Týmto ustanovením slovenského autorského zákona je vyjadrená priama súvislosť osobnostných autorských práv so všeobecnou ochranou osobnosti fyzickej osoby – autora. K ochrane práva na nedotknuteľnosť diela slúži autorovi tzv. autorský dohľad.

Druhou, samostatnou zložkou autorského práva je zložka majetková. Treba však pripomenúť, že dve zložky autorského práva sú samostatné relatívne, dôsledkom výkonu osobnostných práv môže byť určitá majetková reflexia a naopak, výkonom majetkových práv osobou odlišnou od autora môže prichádzať k obmedzeniam a porušeniam osobnostných práv.

Majetkových práv sa autor nemôže vzdať, sú translatívne neprevoditeľné, nemožno ich postihnúť výkonom rozhodnutia (to neplatí pre pohľadávky vzniknuté z majetkových práv). Najvýznamnejším majetkovým právom je právo autora dielo použiť a udeliť inému zmluvou oprávnenie k výkonu tohto práva. Český (§ 12/4 ČAZ) aj slovenský zákon (§ 18/2 SAZ) uvádza spôsoby použitia diela demonštratívne. Český

¹⁸ ŠKREKO, A.: Koncepčné rozdiely medzi slovenským a českým autorským zákonom, východiská a dôsledky. Právny obzor, 88, 2005, č. 2-3, s.222

autorský zákon je v porovnaní so slovenským autorským zákonom vo vymedzení majetkových práv autora značne rozsiahlejší a podrobnejší (§ 12-27 ČAZ).

Pod iné majetkové práva autorský zákon zaraďuje právo na odmenu pri opätovnom predaji originálu umeleckého diela a právo na odmenu v súvislosti s rozmnožovaním diela pre osobnú potrebu a vlastnú vnútornú potrebu. Toto právo pozná slovenský autorský zákon ako právo na náhradu odmeny pri rozmnožovaní diela pre osobnú potrebu.

Doba trvania majetkových práv je obmedzená, v zásade tieto práva trvajú počas autorovho života a sedemdesiat rokov po jeho smrti. Iný okamih rozhodný pre počítanie doby trvania autorského práva zákon stanoví v § 27 ČAZ. Autorove majetkové právo, hoci pôsobí erga omnes, podlieha spoločensky odôvodneným zákonným obmedzeniam.

5. Výkon autorského práva osobou odlišnou od autora

Vo všeobecnosti, pôvodným nositeľom autorského práva k dielu je osoba, ktorá dielo vytvorila, teda autor diela. Existujú však výnimky z tohto pravidla, článok 14 bis Bernskej dohody, stanovuje pravidlá upravujúce počiatočné nositeľstvo autorských práv k filmovým dielam.¹⁹

Niektoré autorskoprávne úpravy obsahujú ustanovenie, že ak autor vytvorí dielo k splneniu svojich pracovných povinností, pôvodným nositeľom autorského práva v týchto prípadoch je zamestnávateľ, nie autor. Osobnostné práva však vždy patria autorovi, zamestnávateľ môže byť nositeľom len majetkových práv.

Národné úpravy niektorých štátov stanovujú, že hoci autor je pôvodným nositeľom autorských práv k dielu, všetky majetkové práva môžu byť prevedené (osobnostné práva sú vždy neprevoditeľné). Prevod majetkových autorských práv môže nadobudnúť jednu z dvoch foriem: translatívny (pravý) prevod, ktorý znamená scudzenie autorského práva a konštitutívny prevod na základe licencií.

Osoba na ktorú boli prevedené všetky majetkové práva sa stáva majiteľom autorského práva. Pre spresnenie treba dodať, že postavenie majiteľa autorského práva je charakteristické tým, že počas trvania svojich majetkových práv môže vylúčiť používanie diela akýmikoľvek tretími osobami (mimo zákonom stanovených použití diel nevyžadujúcich súhlas nositeľa autorského práva) a so svojimi majetkovými právami môže (translatívne, či konštitutívne) disponovať.

Právne úpravy v niektorých krajinách translatívny prevod autorského práva neumožňujú, umožňujú iba konštitutívny prevod autorského práva na základe licencií. Tak je tomu aj v Českej a Slovenskej republike, kde je možný výlučne licenčný prevod autorskoprávných oprávnení. Licencovanie znamená, že majiteľ autorského práva zostáva majiteľom, inej osobe poskytuje oprávnenie vykonávať majetkové autorské právo – právo dielo použiť pre určitý účel a určitú dobu. Licencie, na rozdiel od translatívneho prevodu autorského práva vo všeobecnosti nekonštituujú právo nadobúdateľa oprávňovať iných k výkonu majetkových autorských práv. Licencovanie môže nadobudnúť formu kolektívnej správy práv.

¹⁹ BASIC NOTIONS OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS, dostupné z http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2002/muscat_forum_ip/pdf/iptk_mct02_i10.pdf, Ownership and Exercise of Copyright

Postavenie autora ako jediného originárneho nositeľa autorského práva, nemožnosť translatívneho prevodu autorského práva a nutnosť v určitých prípadoch oprávniť z dôvodu ochrany investície a zjednodušenia nakladania s dielom osobu odlišnú od autora k výkonu jedného, či všetkých oprávnení majetkového autorského práva vyústil v kontinentálne európskych úpravách k zakotveniu rôznych inštitútov (generálna legálna cesia výkonu majetkového autorského práva, oprávnenie k výkonu majetkového práva, vyvrátiteľná domnienka poskytnutia licencie) v prospech týchto osôb.

Pre autorské právo sú typické výnimky a obmedzenia vo verejnom záujme. Predstavujú zásah do práva ich nositeľa a naopak, v určitom rozsahu oprávňujú osobu odlišnú od autora k výkonu práva dielo použiť. Všeobecne môžeme rozlišovať voľné použitie diela; ide o určitý, zákonom vymedzený spôsob použitia diela, ku ktorému osoba odlišná od autora nepotrebuje autorov súhlas a nemusí hradiť autorskú odmenu. Druhou kategóriou obmedzení autorského práva sú zákonné licencie, ktoré sú charakterizované nahradením súhlasu autora ustanovením zákona s, alebo bez povinnosti hradiť autorovi odmenu. V súvislosti s výnimkami a obmedzeniami autorského práva niektoré právne úpravy nepoznajú výslovné zákonné zakotvenie určitých dovolených spôsobov použitia diela, riadia sa tzv. doktrínou fair use. Niektoré právne úpravy stanovujú hľadiská, ktoré sa musia zobrať v úvahu pri rozhodovaní, či určitý spôsob použitia diela osobou odlišnou od autora bol v konkrétnom prípade fair use, alebo nie. Obdobou doktríny fair use je zakotvenie generálnej klauzule v § 29/1 českého zákona a v § 38 slovenského autorského zákona.

V prípade použitia voľného diela, ďalšieho mimozmluvného inštitútu, môže osoba odlišná od autora za stanovených podmienok oprávnene použiť dielo, ktorému uplynula doba trvania majetkových práv. Na rozdiel od predchádzajúcej úpravy sa dielo môže stať voľným výlučne uplynutím doby trvania majetkových práv, nie z iných dôvodov (s výnimkou prípadov, keď právnická osoba ako dedič autorských práv zanikne bez právneho nástupcu a právo ako bezsubjektné nemôže existovať)²⁰

V § 53 SAZ je problematika voľného diela upravená odlišne. Podľa nej sa dielo stane voľným uplynutím doby trvania majetkových práv, ale aj vtedy, ak autor (spoluautor) nemá dedičov alebo ak dedičia odmietnu dedičstvo prijať.

²⁰ KŘÍŽ, HOLCOVÁ, KORDAČ, KŘEŠŤANOVÁ: Autorský zákon a předpisy související, Linde Praha, 2005, s. 122

Na voľné dielo sa nevzťahuje autorskoprávna ochrana, osobnostné práva zanikli smrťou autora, majetkové práva zanikli uplynutím zákonne stanovenej doby. Použitím voľného diela osobou odlišnou od autora nedochádza k výkonu autorského práva. Voľné dielo sa stane súčasťou obecného fondu (verejnej sféry – *domaine public*). Takéto dielo sa môže použiť kýmkoľvek a akýmkoľvek spôsobom, bez uhradenia autorskej odmeny. Nikto si však nemôže osobovať autorstvo k dielu, dielo nesmie byť použité spôsobom znižujúcim jeho hodnotu, a ak je to obvyklé, musí byť uvedený autor diela. Po smrti autora sa ochrany môžu domáhať osoby uvedené v § 11/5 ČAZ.

Pod výkon autorského práva osobou odlišnou od autora môžeme podľa českej právnej úpravy zaradiť tieto právne inštitúty:

1. Zákonný výkon autorských práv osobou odlišnou od autora

1.1. Zákonné zverenie (legálna cesia) výkonu autorských majetkových práv osobe odlišnej od autora (kvázilicenčné²¹):

- a) zamestnávateľovi v prípade zamestnaneckého diela (§ 58 ČAZ)
- b) objednávateľovi v prípade počítačových programov, databáz a kartografických diel (§ 58/7 ČAZ)
- c) osobe, ktorej podnetu a pod vedením ktorej je dielo vytvárané a pod menom ktorej je uvádzané na verejnosti, v prípade diel kolektívnych (§ 59/3 ČAZ)

1.2. Ďalšie zákonné (kvázilicenčné) obmedzenia autorského práva v prospech:

²¹ Od bezúplatných zákonných licencií je treba odlišovať ustanovenia autorského zákona o (zásadne) dispozitívnych oprávneniach niektorých osôb súvisiacich s výkonom majetkových autorských práv k dielu (por. ustanovenia o zamestnaneckých dielach podľa § 58 AZ, dielach kolektívnych podľa § 59 AZ, školských dielach podľa § 60, súťažných dielach a dielach na objednávku podľa § 61 AZ). Ide o tzv. zákonné kvázilicencie, ktoré sa od zákonných licencií (vo vyššie uvedenom zmysle) líšia najmä tým, nie sú primárne stanovené vo verejnom záujme, ale v súkromnom záujme vymedzených osôb (investorov). Obmedzenie autorského práva je tiež podmienené existenciou iného, zákonom stanoveného, záväzkového vzťahu medzi autorom a inou osobou a iba subjekt tohto vzťahu môže byť oprávneným z kvázilicenčného obmedzenia autorského práva. Vznik tohto obmedzenia na rozdiel od zákonných licencií nevzniká *ex lege*, ale je podmienený učením zákonom predpokladaného právneho úkonu autorom (napr. akceptácia pracovnej zmluvy, akceptácia objednávky apod.). Na rozdiel od bezúplatných zákonných licencií ide o obmedzenia zásadne dispozitívne, ktoré autor môže zmluvne vylúčiť.

TŮMA, P.: Licenční vztahy v autorském právu, disertační práce, Právnická fakulta MU, 2006, s. 41, dostupné z http://is.muni.cz/th/13405/pravf_d/

a)objednávateľa v prípade diela na objednávku (§ 61ČAZ),
vyhlasovateľa verejnej súťaže

b)školy alebo školského či vzdelávacieho zariadenia v prípade
školského diela (§ 60 ČAZ)

1.3. Vyvrátiteľná zákonná domnienka poskytnutia licencie výrobcovi
prvotného záznamu audiovizuálneho diela (§ 63/3 ČAZ)

2. Zmluvný výkon autorského práva:

a) nadobúdateľom licenčnej zmluvy (§ 46 - § 55 ČAZ)

b) nadobúdateľom licenčnej zmluvy nakladateľské (§ 56 ČAZ)

c) nadobúdateľom podlicenčnej zmluvy (§ 57 ČAZ)

3. Mimozmluvné inštitúty použitia diela:

a) Voľné použitie diela (§ 30 - § 30 b ČAZ)

b) Zákonné licencie (§ 31 - § 39 ČAZ), obmedzenie rozsahu práv autora
k počítačovému programu (§ 66 ČAZ)

4. Kolektívna správa autorských práv (§ 95- § 104 ČAZ)

5. Individuálna správa autorských práv (neupravené v AZ)

6. Dielo anonymné a pseudonymné (§ 7/2 ČAZ) – nepriame zastúpenie autora
pri výkone a ochrane autorských práv menom zverejniteľa na účet autora

6. Zákonný výkon autorských práv osobou odlišnou od autora

Výkon subjektívnych autorských práv je v niektorých prípadoch obmedzený v prospech tretích osôb za účelom zhodnotenia ich investície do tvorby diela. Investícia do tvorby diela môže byť finančného, personálneho, organizačného charakteru, nemôže to byť tvorivý vklad. Obmedzením subjektívneho práva autora sa posilňuje postavenie tretích osôb a to nie jednotne, ale konkrétne pre daný druh právneho vzťahu medzi autorom a investorom za použitia zákonom stanovených právnych inštitútov. Ide o zákonné, hoci spravidla dispozitívne obmedzenia výlučných autorských práv.

6.1. Zamestnanecké dielo

Mnoho autorských diel vzniká v rámci pracovnoprávneho vzťahu medzi zamestnávateľom a jeho zamestnancom - autorom. Zamestnanecké dielo je definované ako dielo vytvorené autorom k splneniu svojich povinností vyplývajúcich z pracovnoprávneho, či služobného vzťahu k zamestnávateľovi, alebo z pracovnoprávneho vzťahu medzi družstvom a jeho členom.

Predchádzajúca právna úprava v Českej republike (tak ako aj platná) zachovávala autorstvo k zamestnaneckému dielu jeho autorovi. Podľa § 17/1 zákona č.35/1965 mohol zamestnávateľ použiť dielo vytvorené zamestnancom k splneniu povinností vyplývajúcich z pracovného pomeru k plneniu úloh náležiacich do predmetu jeho činnosti bez ďalšieho autorovho súhlasu. Slovanami „bez ďalšieho autorovho súhlasu“ nemal zákonodarca na mysli koncept zákonnej licencie, ale zákon aj v tomto ustanovení dôsledne zachovával zmluvný princíp. Vychádzalo sa z predpokladu, že zmluvný vzťah medzi autorom a zamestnávateľom bol založený pracovnou zmluvou, ktorej predmetom bolo vytváranie autorských diel k splneniu úloh, ktoré náležia do predmetu činnosti zamestnávateľa a ktorou autor udelil súhlas s tým, aby zamestnávateľ použil takéto dielo k plneniu úloh náležiacich do jeho činnosti v nevyhnutnom rozsahu, výlučne pre vnútornú potrebu zamestnávateľa, v rozsahu jeho predmetu činnosti. Všetky ostatné použitia sa riadili podľa úpravy obsiahnutej v § 14. I v prípade týchto diel bol možný výkon autorského práva zamestnávateľom. Právnym dôvodom však nebol zákon, ale zmluva medzi zamestnávateľom a autorom.

Zamestnávateľ, do predmetu činnosti ktorého náležalo ponúkať a šíriť, či inak uverejňovať autorské diela, mohol vydávať, alebo uverejňovať vedecké, umelecké, či literárne diela vytvorené zamestnancom k splneniu jeho povinností len na základe zamestnancovho súhlasu. Zákon upravoval relatívny nárok zamestnávateľa na takýto súhlas, zamestnanec mohol súhlas odoprieť len zo závažných dôvodov. Ak zamestnanec odopieral súhlas bez závažných dôvodov, mohol sa zamestnávateľ obrátiť na súd, ktorý mohol nahradiť súhlas zamestnanca svojim rozhodnutím.

Ustanovenie § 17/3 stanovilo nutnosť zamestnávateľovho súhlasu, ak chcel autor diela vytvoreného k splneniu svojich pracovných povinností udeliť tretej strane súhlas k vydaniu, alebo k inému šíreniu diela. Na zamestnávateľov súhlas zákon stanovil opäť relatívny nárok. Pri zamestnávateľovom odoprení súhlasu bez závažných dôvodov sa zamestnanec mohol obrátiť na súd. Zamestnávateľ pri výkone autorských práv jednal vlastným menom na účet autora. Zamestnávateľ prijímal pre autora odmeny za použitie jeho diela od tretích osôb a tieto odmeny mu následne vyplácal.

Osoba od autora odlišná – zamestnávateľ mal najsilnejšie postavenie v prípade vytvorenia zamestnaneckého diela – počítačového programu. Ustanovenie § 17/5 vložené novelou autorského zákona č. 86/1996 obsahovalo dispozitívny režim počítačových programov ako zamestnaneckých diel vytvorených zamestnancom k splneniu jeho pracovných povinností. Novela z roku 1996 vychádzala zo smernice ES o právnej ochrane počítačových programov z roku 1991. Smernica vo svojom článku 2/3 stanovila, že ak je počítačový program vytvorený zamestnancom pri plnení jeho povinností alebo podľa pokynov vydaných zamestnávateľom, je zamestnávateľ výlučne oprávnený vykonávať všetky majetkové práva k takto vytvorenému programu, ak nie je v zmluve dohodnuté inak. Treba pripomenúť, že zamestnávateľ vykonával nielen majetkové, ale aj osobnostné práva, čo bolo dôsledkom monistického poňatia autorského práva. Pri výkone autorského práva vystupoval zamestnávateľ svojim menom. Autor, ako pôvodný nositeľ autorského práva mal voči nemu nárok, aby zamestnávateľ vykonával jeho právo riadne a s odbornou starostlivosťou. Ak zamestnávateľ nevykonával autorovo právo riadne, alebo ho vôbec nevykonával, zodpovedal za to autorovi. Podľa ustanovenia § 32/4 výkon autorského práva osobami odlišnými od autora nebránil tomu, aby sa autor domáhal ochrany v prípade jeho

porušenia, alebo ohrozenia. Toto ustanovenie predstavuje ďalšie oslabenie postavenia zamestnávateľa voči autorovi.

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou je v platnom znení autorského zákona inštitút výkonu autorského práva osobou odlišnou od autora obsiahnutý v zamestnaneckom diele významne posilnený. Deje sa tak v záujme posilnenia postavenia investora, bez ktorého investície by často krát mnoho diel nebolo vzniklo.

Ako bolo uvedené vyššie, zamestnanecké dielo je v súčasnej právnej úprave definované ako dielo vytvorené zamestnancom k splneniu svojich povinností vyplývajúcich z mu z pracovnoprávneho, či zo služobného vzťahu k zamestnávateľovi alebo z pracovnoprávneho vzťahu medzi družstvom a jeho členom. Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, autorské dielo môže vzniknúť na základe dohôd o pracovnej činnosti, či na základe dohôd o vykonaní práce.²²

Zamestnávateľ vykonáva, ak nie je stanovené inak, svojim menom a na svoj účet autorove majetkové práva. Dôsledkom zákonného režimu zamestnaneckých diel nie je scudzenie výlučných majetkových autorských práv. K ich scudzeniu nemôže prísť ani na základe dohody medzi zamestnávateľom a zamestnancom, lebo podľa súčasnej českej úpravy sú výlučné majetkové autorské práva neprevoditeľné inter vivos. Zamestnávateľ nie je nadobúdateľom týchto práv, ale je nadobúdateľom oprávnenia vykonávať výlučné majetkové autorské práva na miesto autora. Autor popri tom nestráca svoje autorstvo, ani svoje výlučné majetkové práva, je len zákonom zbavený možnosti ich vykonávať. Autor nemôže poskytnúť licenciu tretej osobe a je povinný zdržať sa vo výkone práva dielo použiť. Fakticky autorovi zostáva iba „holé autorstvo“, práva k majetkovému zhodnoteniu vykonáva výlučne zamestnávateľ, ak nie je dohodnuté inak.²³

Autorove osobnostné práva zostávajú nedotknuté. V § 58/4 ČAZ je však stanovená nevyvrátiteľná domnienka, že zamestnanec súhlasil so zverejnením, k úpravám, spracovaniu vrátane prekladu, spojeniu s iným dielom, zaradeniu do diela súborného, ako aj k tomu, aby uvádzal dielo na verejnosti pod svojim menom, ak nie je zjednané inak. Slovenský autorský zákon obsahuje podobné ustanovenie v § 50/3 SAZ, ktoré stanoví nevyvrátiteľnú domnienku udelenia súhlasu autora k zverejneniu svojho zamestnaneckého diela a tiež ak nie je dohodnuté inak autorov súhlas k uvádzaniu diela

²² vid' zákon č. 311/2001 Z.z., Zákonník práce § 223

²³ vid' k tomu TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 558

na verejnosti pod zamestnávateľovým menom. Osobnostné práva autora k dielu inak nie sú dotknuté. Z tohto je možné dovodiť, že podľa slovenského autorského zákona je potrebný súhlas autora k úpravám zamestnaneckého diela a k spojeniu diela s iným dielom, nakoľko tieto práva slovenský autorský zákon neuvádza ako majetkové.

Právo k spracovaniu diela zamestnávateľom, vrátane jeho prekladu a k zaradeniu diela do diela súborného uvádza slovenský autorský zákon (rovnako ako český autorský zákon) ako majetkové práva, preto k ich výkonu nie je potrebný súhlas autora zamestnaneckého diela.

Právo výkonu autorského práva je scudziteľné. Ide o majetkové právo - predmet občianskoprávných vzťahov. V § 58/1 ČAZ in fine je stanovené, že postúpiť toto právo tretej osobe môže zamestnávateľ len so súhlasom autora. Autorov súhlas nie je potrebný, ak sa tak deje pri predaji podniku, alebo jeho časti.

Smrťou, alebo zánikom zamestnávateľa, ktorý bol oprávnený vykonávať majetkové práva k zamestnaneckému dielu a ktorý nemá právneho nástupcu, nadobúda oprávnenia k výkonu týchto práv autor. Týmto ustanovením je vyjadrená tzv. konsolidačná zásada, ktorá vyplýva z nescudziteľnosti autorského práva.

Český autorský zákon obsahuje v § 58/5 ďalšiu nevyvrátiteľnú domnienku súhlasu autora na dokončenie svojho nedokončeného zamestnaneckého diela pre prípad, že jeho zamestnávateľský vzťah skončil skôr, než dielo dokončí. Ak nie je stanovené inak, predpokladá sa autorov súhlas na dokončenie zamestnaneckého diela aj pre prípad, že budú existovať dôvodné obavy, že autor dielo nedokončí riadne a včas v súlade s potrebami zamestnávateľa. Takéto ustanovenie chrániace zamestnávateľovu investíciu, pokiaľ ide o nedokončené zamestnanecké dielo slovenský autorský zákon neobsahuje. Autorské zákony oboch krajín, na rozdiel od úpravy zákona č. 35/1965 Sb. stanovia, že v prípade skončenia pracovnoprávneho či služobného pomeru zamestnanca k zamestnávateľovi alebo pracovného vzťahu k družstvu, zostávajú práva a povinnosti zo zamestnaneckého diela (§ 58/8 ČAZ a § 50/6 SAZ) nedotknuté. Počas neexistencie zákonnej úpravy tejto otázky, musel byť režim zamestnaneckého diela po skončení pracovného vzťahu riešený v pracovnej zmluve.

Slovenský autorský zákon neupravuje právo autora na dodatočnú odmenu, ak sa mzda, alebo iná odmena vyplatená zamestnávateľom dostane do zjavného nepomeru k zisku a využitiu práv k zamestnaneckému dielu a významu takéhoto diela pre

dosiahnutie zisku zamestnávateľa. Český autorský zákon autorovi zamestnaneckého diela toto právo dispozitívne priznáva, vylučuje z neho však autorov počítačových programov, databáz a kartografických diel.

V § 58/7 ČAZ je zakotvené rozšírenie režimu zamestnaneckého diela aj na niektoré diela vytvorené na objednávku. Počítačové programy, databáze a kartografické diela, ktoré nie sú kolektívnymi dielami sa považujú za zamestnanecké diela aj keď boli vytvorené na objednávku. Objednávateľ sa považuje za zamestnávateľa. Pri takýchto dielach priznáva autorský zákon objednávateľovi, oproti iným dielam na objednávku silnejšie postavenie, ktoré spočíva v dispozičnom oprávnení objednávateľa k výkonu majetkových práv k takémuto dielu menom objednávateľa na jeho účet. Objednávateľ sa tak dostáva do pozície vykonávateľa autorových majetkových práv. Ak je však zmluvnou stranou na strane zhotoviteľa iná osoba než autor, právo výkonu v tomto prípade nevzniká. Právo výkonu majetkových autorských práv osobe nevznikne tiež v prípade, keď zamestnanci konajú práce pre túto osobu na základe zmluvy so svojím zamestnávateľom. Právo výkonu tu spravidla vzniká skutočnému zamestnávateľovi, lebo osoba, ktorá síce môže udeľovať cudzím zamestnancom pokyny, nie je s týmito zamestnancami v pracovnoprávnom vzťahu a nie je tak splnená požiadavka ustanovenia § 58/1 ČAZ, podľa ktorého zamestnanec dielo vytvára k splneniu svojich povinností z pracovného vzťahu k zamestnávateľovi.²⁴

Ustanovenie § 58/3 ČAZ zakotvuje opatrenie proti nečinnosti zamestnávateľa. Ak nevykonáva zamestnávateľ majetkové práva k zamestnaneckému dielu vôbec, alebo ich vykonáva nedostatočne, má autor právo požadovať, aby mu zamestnávateľ za obvyklých podmienok udelil licenciu. Zamestnávateľ môže odmietnuť udeliť licenciu iba zo závažných dôvodov. Obvyklosť licenčných podmienok je otázkou skutkovou. Spravidla obsahom takejto licencie bude vzhľadom k možnosti riadneho použitia diela rovnako aj právo sublicencie.²⁵ Slovenský autorský zákon nechráni autora pred nečinnosťou zamestnávateľa.

²⁴ KRÍŽ, HOLCOVÁ, KORDAČ, KŘEŠŤANOVÁ: Autorský zákon a předpisy související, Linde Praha, 2005, s. 176

²⁵ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentář, C. H. BECK, 2007, s. 562

6.2. Kolektívne dielo

Kolektívne dielo je definované v § 59 ČAZ. Kolektívnym dielom je také dielo, na ktorého tvorbe sa podieľa viac autorov, ktoré je vytvárané z podnetu a pod vedením fyzickej, alebo právnickej osoby a je na verejnosť uvádzané pod jej menom. Uvedenie kolektívneho diela pod menom investora je podmienkou, ktorá aby išlo o kolektívne dielo musí byť splnená (na rozdiel od diel zamestnaneckých, kde je uvádzanie diela pod zamestnávateľovým menom uvedené ako dispozitívna možnosť). Príspevky zahrnuté do takéhoto diela nie sú schopné samostatného použitia.

Kolektívne diela, ktoré boli vytvorené autormi – zamestnancami budú spadať vždy pod úpravu zamestnaneckých diel (§ 58 ČAZ). Kolektívne diela vytvorené na objednávku sa považujú za zamestnanecké diela (§ 58/2 ČAZ) Objednávateľ sa v takomto prípade považuje za zamestnávateľa. Osoba odlišná od autora – vykonávateľ všetkých majetkových práv k takémuto dielu je osoba, ktorá k vytvoreniu diela dala podnet a pod vedením ktorej bolo vytvárané, v prípade vytvorenia kolektívneho diela na objednávku je vykonávateľom majetkových práv objednávatel'. Investor je tak oprávnený vykonávať všetky majetkové práva k dielu a v jeho prospech sú obmedzené niektoré osobnostné práva autorov (§ 58/4 ČAZ). Vykonávateľ majetkových práv pri kolektívnom diele je tiež aktívne vecne legitimovaný k ochrane autorského práva (§ 41 ČAZ).

Úprava kolektívnych diel je kogentná, pre určenie, či dielo je kolektívne je rozhodujúce naplnenie znakov kolektívneho diela v § 59/1 ČAZ. Tým však nie je vylúčené zmluvné obmedzenie výkonu majetkových autorských práv investorom, lebo aj režim zamestnaneckého diela je upravený dispozitívne. Posúdenie, či sa v konkrétnom prípade jedná o dielo kolektívne, alebo nie, je významné z hľadiska doby trvania majetkových autorských práv, pretože pre kolektívne diela platí zvláštna právna úprava. Majetkové práva ku kolektívnemu dielu trvajú 70 rokov od zverejnenia diela. V prípade, že sú mená autorov, ktorí dielo vytvorili a sú pri diele, alebo na diele pri jeho sprístupnení verejnosti ako autori označení sa trvanie majetkových práv ku kolektívnemu dielu riadi podľa obecnej úpravy trvania majetkových práv podľa ustanovenia § 27/1 alebo § 27/2 ČAZ.²⁶

²⁶ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 328

Slovenský autorský zákon upravuje v § 10 SAZ inštitút nazvaný spoločné dielo. Spoločné dielo je dielo, ktoré vzniklo spoločnou činnosťou dvoch alebo viacerých autorov, ktorý súhlasili s využitím svojej vlastnej tvorivej duševnej činnosti pri vytvorení diela pod vedením fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorá a) iniciovala vytvorenie tohto diela a b) usmerňovala a zabezpečovala proces vytvorenia diela. Na spoločné dielo sa primerane použijú ustanovenia o zamestnaneckom diele. Primerane sa použijú ustanovenia o zamestnaneckom diele aj vtedy, ak bolo spoločné dielo vytvorené na základe zmluvy o vytvorení diela. Výkon majetkových práv je rovnako ako v českej právnej úprave zverený osobe, ktorá iniciovala vytvorenie diela, ak nie je dohodnuté inak. Kogentná požiadavka označenia spoločného diela investorovým menom nie je v slovenskej úprave zakotvená. Na rozdiel od českej úpravy slovenský autorský zákon nevyžaduje k vzniku spoločného diela požiadavku nespôsobilosti príspevkov zaradených do spoločného diela k samostatnému použitiu.

Kolektívnym dielom podľa českej aj slovenskej úpravy by podľa základnej definície mohlo byť aj dielo audiovizuálne, avšak oba právne poriadky toto zámerne vylučujú s cieľom zachovať autorom právo výkonu a nezveriť ho výrobcovi.²⁷

²⁷ KŘEŠŤANOVÁ, V.: Kolektivní dílo / spoločné dielo, včetně exkurzu do komunitárneho práva. Právny obzor, 88, 2005, č. 2 -3, s. 176

6.3. Dielo vytvorené na objednávku

Osoba odlišná od autora je oprávnená k výkonu majetkových práv k autorskému dielu aj pri inštitúte diela vytvoreného na objednávku a súťažného diela. Diela vytvorené na objednávku sú podľa súčasnej českej úpravy zvláštnou kategóriou diel, pri ktorých autorský zákon stanoví zákonné kvázilicenčné obmedzenia autorského práva. Cieľom je tu najmä ochrana majetkových záujmov objednávateľa ako investora do vytvorenia diela.²⁸

Dielo vytvorené na objednávku je také dielo, ktoré vzniklo na základe zmluvy o dielo. Na rozdiel od platnej slovenskej úpravy, český autorský zákon zmluvu o vytvorení diela neupravuje, použijú sa ustanovenia občianskeho (§ 631a nasl. ObčZ) a obchodného zákonníka (§ 536 a nasl. ObchZ), ktoré upravujú zmluvu o dielo. Slovenský autorský zákon upravuje zmluvu o vytvorení diela ako zvláštnu typovú autorskoprávnú zmluvu v § 39 SAZ. Toto ustanovenie obsahuje len zásady zmluvy o vytvorení diela, na ktorú sa primerane použije zmluvný typ zmluvy o dielo podľa § 631 a nasl. občianskeho zákonníka SR. V § 36/6 SAZ je stanovené, že zmluvou o vytvorení diela ani odovzdaním veci, prostredníctvom ktorej je dielo vyjadrené, nenadobúda objednávateľ právo použiť toto dielo, ak nie je dohodnuté inak. Objednávateľovi vzniká toto oprávnenie len ak súčasne so zmluvou o vytvorení diela, alebo ak po tomto momente uzatvorí s autorom licenčnú zmluvu. Slovenský autorský zákon tak nijakým spôsobom nechráni objednávateľovu investíciu, nezveruje mu žiadne oprávnenia k výkonu majetkového autorského práva, objednávateľ musí s autorom vždy uzatvoriť zmluvnú licenciu.

Český autorský zákon vychádza z koncepcie iného východiska. Česká právna úprava zreteľne rozlišuje dva súkromnoprávne vzťahy, a to právny vzťah z vytvorenia diela, ktorý je zásadne vzťahom všeobecne súkromnoprávnym a právny vzťah z použitia takto vytvoreného diela, ktorý je zvláštnym vzťahom autorskoprávnym.

Ak je dielo vytvorené autorom na základe zmluvy o dielo (dielo vytvorené na objednávku), platí, ak nie je dohodnuté inak, že autor udelil licenciu k účelu vyplývajúcej zo zmluvy. Autorský zákon tak chráni záujmy objednávateľa pomocou zákonnej vyvrátiteľnej domnienky poskytnutia licencie k použitiu diela k účelu

²⁸ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentář, C. H. BECK, 2007, s. 578

vyplývajúcu zo zmluvy o vytvorení diela. K použitiu diela nad rámec takéhoto účelu je objednávateľ oprávnený iba na základe licenčnej zmluvy, ak nevyplýva z autorského zákona inak. Pri takomto použití diela by objednávateľ musel s autorom uzatvoriť zmluvnú licenciu podľa § 46 a nasl. ČAZ. Ak nie je zjednané inak, autor môže dielo vytvorené na objednávku použiť a poskytnúť licenciu inému, ak to nie je v rozpore s oprávnenými záujmami objednávateľa (§ 58/2 ČAZ). V tomto ustanovení sa obmedzuje autonómia vôle autora oprávnenými záujmami objednávateľa pri výkone autorovho majetkového práva dielo použiť. Osobnostné autorské práva autora zostávajú autorovi zachované v plnom rozsahu. Na rozdiel od typovej autorskoprávnej zmluvy zákonná vyvrátiateľná domnienka udelenia licencie k použitiu diela k zmluvnému účelu je licenciou oprávňujúcou, objednávateľ na seba nepreberá záväzok, že vytvorené dielo skutočne použije.²⁹

Pre rozsah objednávateľových oprávnení vyplývajúcich zo zákonne stanovenej domnienky udelenia licencie je dôležitý účel zmluvy o dielo. Účel zmluvy o dielo nemusí byť v zmluve o dielo výslovne vyjadrený, ale podobne ako všetky súkromné záväzkové vzťahy je svojou povahou vždy kauzálny. V prípade diel na objednávku je účel zmluvy o dielo právne záväznou skutočnosťou, je ho treba dokazovať a súd je ho povinný zisťovať. Z hľadiska právnej istoty je teda vhodné účel vytvorenia diela v zmluve výslovne dojednať.³⁰

Ako už bolo uvedené vyššie, v prípade vytvorenia počítačových programov, databáz, kartografických diel a diel kolektívnych vytvorených na objednávku sa režim § 61 ČAZ a nasl. neuplatní a podľa § 58/7 a § 59/2 ČAZ sa uplatní režim zamestnaneckého diela.

Obdobne sa režim diela na objednávku použije pre dielo vytvorené autorom ako súťažiacim vo verejnej súťaži. Vyhlasovateľ verejnej súťaže ako osoba odlišná od autora je zo zákona oprávnený k výkonu majetkového práva dielo použiť k účelu za ktorým bola verejná súťaž vyhlásená a autor súťažného diela je kvázilicenčne obmedzený vo výkone svojho majetkového práva oprávnenými záujmami vyhlasovateľa súťaže.

²⁹ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 580

³⁰ Tamtiež, s. 580

6.4. Školské dielo

Školské dielo je definované v § 35/3 ČAZ ako dielo vytvorené žiakom, alebo študentom k splneniu školských alebo študijných povinností vyplývajúcich z jeho právneho vzťahu k škole, alebo školskému či vzdelávaciemu zariadeniu.

Podľa § 60/1 ČAZ má škola, alebo školské či vzdelávacie zariadenie za obvyklých podmienok právo na uzatvorenie licenčnej zmluvy k použitiu školského diela. Ak odopiera autor takéhoto diela udeliť súhlas bez závažného dôvodu, môžu sa tieto osoby domáhať nahradenia chýbajúceho prejavu jeho vôle súdom. V tomto ustanovení je stanovená zákonná kontrakčná povinnosť študenta, ktorá má povahu kvázilicenčného obmedzenia majetkového práva autora. Dôvodom pre takúto úpravu je ochrana niektorých hospodárskych záujmov školy na trhu, na ktorom školy, alebo školské zariadenia mnohokrát vystupujú ako súťažitelia v hospodárskej súťaži.³¹ Škola sa dostáva do postavenia investora a kvázilicenčnými obmedzeniami autorského práva sa sleduje návratnosť jej investície do vytvorenia školského diela. Podľa § 60/3 ČAZ je škola oprávnená požadovať, aby autor školského diela zo zarábku ním dosiahnutého v súvislosti s použitím diela, či poskytnutím licencie tretej osobe primerane prispel na úhradu nákladov, ktoré škola na vytvorenie diela vynaložila. Charakter kvázilicenčného obmedzenia autorského práva má aj oprávnenie školy obsiahnuté v § 35/3 ČAZ (hoci je zaradené medzi bezúplatné zákonné licencie stanovené za účelom verejného záujmu), škola a vzdelávacie zariadenie má právo použiť školské dielo k vyučovaniu, alebo k vlastnej vnútornej potrebe. Túto povahu má takisto ustanovenie § 60/2 ČAZ, ktoré stanoví, že ak nie je stanovené inak, má autor právo dielo použiť, či poskytnúť licenciu inému, ak to nie je v rozpore s oprávnenými záujmami školy.

Slovenský autorský zákon upravuje v súvislosti so školským dielom takisto kontrakčnú povinnosť autora voči školskému zariadeniu, obmedzenie autorovho práva použiť svoje dielo a poskytnúť inému licenciu oprávnenými záujmami školy ako aj právo školy použiť školské dielo pri bezplatnom plnení úloh patriacich do predmetu činnosti školy. Použitie školského diela je viazané len na vnútorné potreby školy a použitia uvedené v § 30 SAZ nesmú mať komerčný charakter (uskutočňujú sa bezodplatne resp. len za úhradu nákladov spojených s použitím).

³¹ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 574

6.5. Audiovizuálne dielo

Pri inštitúte audiovizuálneho diela dochádza k výkonu majetkového autorského práva osobou odlišnou od autora. Audiovizuálne dielo je autorským zákonom definované ako dielo vytvorené usporiadaním diel audiovizuálne užitých, či už spracovaných, alebo nespracovaných, ktoré pozostáva z rady zaznamenaných spolu súvisiacich obrazov vyvolávajúcich dojem pohybu, či už sprevádzaných zvukom, alebo nie, vnímateľných zrakom a ak sú sprevádzané zvukom, vnímateľných aj sluchom (§ 62/1 ČAZ). Český autorský zákon v § 63/1 stanoví fikciu autorstva audiovizuálneho diela. Autorom audiovizuálneho diela je jeho režisér, ktorý je zo zákona aj vykonávateľom autorských práv k dielu.

Z dôvodu ochrany investície výrobcu prvotného záznamu audiovizuálneho diela na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy stanoví zákonnú vyvrátiteľnú domnienku udelenia licencie k použitiu audiovizuálneho diela v jeho prospech. Výrobca prvotného záznamu audiovizuálneho diela sa dostáva zo zákona, ak nie je dohodnuté inak do postavenia licenčného nadobúdateľa. Predpokladom zákonnej vyvrátiteľnej domnienky poskytnutia licencie je písomné udelenie oprávnenia k prvotnému záznamu audiovizuálneho diela. Podľa zákonnej domnienky je teda výrobca oprávnený z výhradnej a neobmedzenej licencie k použitiu audiovizuálneho diela, k použitiu fotografií vytvorených v súvislosti so zaobstaraním prvotného záznamu a má právo podlicencie podľa § 63/3 a) ČAZ. Pri splnení rovnakých podmienok platí, že sa autor s výrobcom dohodol na obvyklej výške odmeny. Čo sa týka autorových osobnostných práv, použije sa režim zamestnaneckého diela. Zákon dispozitívne stanoví nemožnosť autora odstúpiť pre zmenu jeho presvedčenia.

Pre použitie audiovizuálne použitého diela výrobcom prvého záznamu audiovizuálneho diela stanoví autorský zákon obdobne ako u samotného diela audiovizuálneho zvláštny právny režim založený na zákonnej vyvrátiteľnej domnienke udelenia licencie na použitie týchto diel v rámci diela audiovizuálneho. Jedná sa tu o účelový výkon práva dielo použiť a to najmä za účelom použitia audiovizuálneho diela a udeľovanie súhlasu k jeho použitiu tretími osobami. Autonómia vôle autora diela audiovizuálne použitého nie je zákonom nijak obmedzená. Výrobca prvotného záznamu audiovizuálneho diela je na základe zákonnej vyvrátiteľnej domnienky poskytnutia

licencie oprávnený k použitiu diel audiovizuálne použitých. Pre diela audiovizuálne použité okrem diela hudobného zákon stanoví zákonnú vyvrátiteľnú domnienku poskytnutia licencie na použitie týchto diel v rámci diela audiovizuálneho. Nad rozsah použitia audiovizuálne použitého diela ako súčasti audiovizuálneho diela výrobca musí uzatvoriť s jeho autorom zmluvnú licenciu. Autora diela audiovizuálne použitého zákon dispozitívne obmedzuje iba vo výkone jeho práva dielo zaradiť do iného audiovizuálneho diela až po desiatich rokoch od predchádzajúceho zaradenie takéhoto diela do audiovizuálneho diela.

Slovenská právna úprava vychádza z odlišnej koncepcie. Slovenský autorský zákon definuje audiovizuálne diela ako dielo, ktoré je vnímateľné prostredníctvom technického zariadenia ako rad súvisiacich obrazov, či už sprevádzaných zvukom, alebo nie, ak je určené na uvádzanie na verejnosti. Právny režim audiovizuálneho diela upravuje v § 55 a nasl. SAZ. V § 5/2 SAZ in fine je stanovená zákonná vyvrátiteľná domnienka autorstva audiovizuálneho diela, ktorá vychádza zo zásady objektívnej pravdy autorstva. Za spoluautorov audiovizuálneho diela sa považujú (demonštratívne) najmä hlavný režisér, autor scenára, autor dialógov a autor hudby, ktorá bola osobitne vytvorená pre toto dielo. Na úvod SAZ stanoví zákonnú vyvrátiteľnú domnienku pravdivosti vyhlásenia o audiovizuálnom diele a práv týkajúcich sa jeho použitia zapísanú v medzinárodnom registri audiovizuálnych diel. Slovenská úprava priznáva autorské právo spoluautorom a v záujme návratu investície a ekonomického zhodnotenia diela dispozitívne zveruje výkon majetkových práv autorov audiovizuálneho diela výrobcovi originálu audiovizuálneho diela. Podľa § 5 ods. 2 SAZ, originálom audiovizuálneho diela je prvý zvukovo-obrazový záznam tohto diela určený na uvádzanie na verejnosti. Na rozdiel napríklad od českej autorskoprávnej úpravy, kde neplatí žiadna legálna definícia výrobcu originálu audiovizuálneho diela ani jeho legálna fikcia, v slovenskom autorskom zákone tento pojem teda upravený je. V § 5/20 SAZ je stanovené, že výrobcom originálu audiovizuálneho diel je výrobca zvukovo-obrazového záznamu tohto diela. Legálna cesia výkonu majetkových práv k audiovizuálnemu dielu sa uplatní za splnenia predpokladu písomného súhlasu autorov s vyhotovením originálu audiovizuálneho diela. Výrobca a autori diela sa taktiež musia dohodnúť na odmene za vytvorenie diela a na odmene za jednotlivé použitia diela. V danom ustanovení je teda zakotvený zákonný výkon majetkových autorských práv.

Tento režim zodpovedá dovoľeným spôsobom zákonnej úpravy filmového diela v národných poriadkoch podľa Bernského dohovoru (čl. 14 bis). Ak teda výrobca originálu audiovizuálneho diela vykonáva majetkové práva autorov, platí, že získal právo použiť dielo v znení pôvodnom, dabovanom alebo doplnenom o titulky, ako aj na použitie obrazov v súvislosti s vyhotovením jeho originálu. Výrobca má rovnako právo udeľovať licencie na použitie audiovizuálneho diela. Na rozdiel od českej úpravy SAZ nerozlišuje medzi audiovizuálnym dielom a dielom audiovizuálne použitým. Tak isto ako v českej autorskoprávnej úprave aj slovenská priznáva výrobcovi originálu audiovizuálneho diela ako výrobcovi originálu zvukovo obrazového záznamu aj vlastné práva.

6.6. Súborné dielo

V tejto stati, vzhľadom na tému diplomovej práce pre doplnenie uvediem odlišnú úpravu súborného diela v autorskom zákone č. 35/1965 Sb. Podľa tohto zákona bol výkon autorského práva zverený vydavateľovi k vydanému zborníku, kartografickému dielu a časopisu. Ako uvádza dôvodová správa k tomuto zákonu, účelom zverenia výkonu autorského práva k uvedeným dielam je uľahčenie dispozície so súborným dielom vytvoreným viacerými autormi. Používateľ nemusel jednať so všetkými autormi diel zaradených do súborného diela, stačil mu súhlas vydavateľa, u diel nevydaných autora tohto súboru. Vydavateľovi bol zverený výkon autorského práva, stáva sa zvláštnym zástupcom autora. Vydavateľ uvedených diel jedná pri výkone autorského práva vlastným menom, na účet autora. Výkon autorského práva vydavateľ nenadobúdal vznikom uvedených diel, ale ich vydaním. Ako už bolo spomenuté, vydavateľ vykonával nielen majetkové práva, ale aj osobnostné, čo vyplývalo z monistického poňatia autorského práva.

Súčasná česká a slovenská úprava súborného diela (databáze) sa odlišujú od vyššie spomínanej úpravy vo viacerých smeroch. Treba uviesť, že aj samotné poňatie súborného diela sa odlišuje. Súborné dielo je definované ako súbor nezávislých diel, alebo iných prvkov, ktorý spôsobom výberu, alebo usporiadaním obsahu jedinečným výsledkom tvorivej činnosti jeho autora. Na rozdiel od predchádzajúcej úpravy sa teda

do súborného diela nevyžaduje zaradenie výlučne autorských diel, ako tomu bolo v zákone č. 35/1965 Sb.

Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy zákon nestanoví žiadne zákonné zastúpenie, resp. zákonné zverenie výkonu práva v prospech nakladateľa, ako tomu bolo u zborníkov, kartografických diel a časopisov. V súčasnosti, teda aj v prípade, že bude dielo vydané, vykonáva vydavateľ iba a jedine také oprávnenia, ktoré mu vyplývajú z licenčnej zmluvy (resp. z licenčnej zmluvy vydavateľskej). Tým sa na jednu stranu posilňuje postavenie usporiadateľa databáze, na druhú stranu môže dochádzať z používateľského pohľadu ku komplikovanejším vzťahom pri používaní niektorých druhov súborných diel (napr. v prípade úmyslu používateľa umiestniť súborné dielo na svoje webové stránky, musí dnes používateľ pred uzatvorením riadnej licenčnej zmluvy vždy rozkryť licenčné vzťahy medzi vydavateľom, usporiadateľom a autormi zaradených diel za účelom zistenia, ktorým osobám svedčí oprávnenie k výkonu práv k súbornému dielu a dielam zaradeným, v opačnom prípade takýto používateľ riskuje neplatnosť licenčnej zmluvy a zodpovednosť za zásah do autorských práv dotknutých osôb).³²

³² TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 60

7. Zmluvný výkon autorského práva osobou odlišnou od autora

Ako už bolo uvedené vyššie, majetkové autorské práva sú translatívne neprevoditeľné. Je prípustný len ich konštitutívny prevod. K tomuto účelu slúži inštitút licencie, ktorou autor poskytuje nadobúdateľovi oprávnenie k výkonu práva dielo použiť, a to k jednotlivým, alebo ku všetkým spôsobom použitia. Licencia umožňuje, aby autorské diela mohli byť hospodársky zhodnocované. Je zároveň významným nástrojom pre zaisťovanie ekonomickej (zmennej) hodnoty literárnych, iných umeleckých a vedeckých statkov (popr. ďalších predmetov chránených autorským zákonom). Licencia predstavuje kľúčový právny inštitút relativizácie výlučných práv k majetku v oblasti literárnej, inej umeleckej a vedeckej.³³

7.1. Licenčná zmluva

Autorský zákon č. 121/2000 Sb. upravuje jeden univerzálny zmluvný typ - licenčnú zmluvu. Ako sa uvádza v dôvodovej správe k novele autorského zákona, v záujme jednoty právneho poriadku sa upúšťa predchádzajúce skôr formálne rozlíšenie licenčných zmlúv podľa spôsobu použitia. Podľa predchádzajúceho autorského zákona mohla byť osoba odlišná od autora oprávnená dielo použiť na základe zmlúv o šírení diela (demonštratívne zákon uvádzal zmluvu vydavateľskú, zmluvu o vysielaní diela rozhlasom a televíziou, zmluvu o verejnom vykonávaní diela). Predchádzajúci autorský zákon stanovil požiadavku ich písomnej formy. Upravoval aj podstatné náležitosti zmluvy o šírení diela, nedostatok ktorých spôsoboval neplatnosť takýchto zmlúv. Oproti predchádzajúcej úprave sa posilňuje zmluvná voľnosť licenčných strán. Východisková jednacia pozícia autora je posilnená, pre prípad neexistencie zmluvnej úpravy zákon stanovuje úpravu pre autora výhodnejšiu.

Autorskoprávne zmluvné vzťahy medzi autorom a tretími osobami vychádzajú zo zásady zmluvnej slobody a autonómie vôle. Sú upravované v zásade dispozitívnymi normami. Kogentné normy nastupujú ojedinele, z dôvodu ochrany hospodársky slabšej strany - autora. Licenčnou zmluvou autor oprávňuje k výkonu práva dielo použiť a na

³³ TŮMA, P.: Licenční vztahy v autorském právu, disertační práce, Právnická fakulta MU, 2006, s. 13, dostupné z http://is.muni.cz/th/13405/pravf_d/

druhej strane sa nadobúdateľ zaväzuje ak v zmluve nie je zjednané inak, poskytnúť autorovi odmenu. Poskytovateľ oprávnenia k výkonu práva dielo použiť je autor ako originárny subjekt autorského práva, ale na strane poskytovateľa môže vystupovať aj osoba odlišná od autora. Môže to byť dedič autora, osoba ktorá zo zákona vykonáva majetkové práva k dielu (v slovenskom autorskom zákone výslovne zmienené v ustanovení § 40/3 SAZ), kolektívny správca pri zastupovaní autora pri správe autorových práv a aj iná osoba, ktorá vystupuje ako nepriamy zástupca autora a je oprávnená uzatvoriť svojim menom licenčnú zmluvu. Nadobúdateľom môže byť zásadne akákoľvek osoba fyzická aj právnická vrátane štátu. Ako už bolo spomínané, v prípade licencie sa nejedná o translatívny prevod autorovho majetkového práva dielo použiť. Ide o konštitutívny prevod autorského práva. Subjektívne autorovo právo použiť dielo zostáva zachované, neprechádza, nescudzuje sa na inú osobu. Udelením licenčného oprávnenia inej osobe vzniká autorovi len povinnosť strpieť použitie diela inou osobou v rozsahu udeleného súhlasu (§ 18/3 SAZ). Tým sa autor sám obmedzuje vo výkone svojho zápovedného práva, ktoré vyplýva z jeho výlučného majetkového práva dielo použiť, ktoré mu však zostáva zachované a je iba dobrovoľne pozastavené (sistované) v prospech nadobúdateľa licencie, pričom v prípade zániku licencie dochádza k jeho konsolidácii v osobe autora.³⁴

Česká autorskoprávna úprava vychádza v prípade licenčnej zmluvy z bezformálnosti právnych úkonov. Pre uzatvorenie licencie zákon nevyžaduje písomnú formu. Táto zásada je prelomená v prípade výhradných zmlúv. Podľa českého autorského zákona tak môže byť nevýhradná licencia uzavretá ústne, alebo aj konkludentne. Písomné oprávnenie ČAZ vyžaduje ďalej pri licenciách kolektívnych a hromadných. Slovenský autorský zákon zásadu neformálnosti právnych úkonov pri licenčných zmluvách neuplatňuje a v ustanovení § 40/2 SAZ kogentne stanovuje pre všetky licenčné zmluvy pod sankciou neplatnosti požiadavku písomnej formy. V oboch zákonoch je vyjadrený zákaz vzdania sa práv, ktoré v budúcnosti vzniknú, autor nemôže poskytnúť oprávnenie k výkonu práva dielo použiť takým spôsobom, ktorý v dobe uzatvorenia zmluvy ešte nie je známy. Český autorský zákon v § 46/3 ČAZ stanovuje povinnosť nadobúdateľa dielo použiť. Autorská licenčná zmluva v českom práve predstavuje nielen oprávňujúci záväzok, ale na druhej strane aj (dispozitívne)

³⁴ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 479

zaväzujúci. Platný slovenský autorský zákon opustil toto poňatie a licenčná zmluva vychádza zo všeobecného princípu zmlúv, ktorých obsahom je súhlas na použitie. Tieto zmluvy sú súčasne zaväzujúce iba vtedy, ak sa povinnosť použitia výslovne dohodne.

Český autorský zákon obsahuje voči občianskemu zákonníku špeciálnu právnu úpravu uzatvárania licenčných zmlúv. O podanie návrhu na uzatvorenie licenčnej zmluvy ide aj vtedy, ak smeruje prejav vôle i voči neurčitému okruhu osôb. Toto ustanovenie je praktické najmä pri kontraktácii licenčných zmlúv pre použitie niektorých počítačových programov (freeware, shareware...), ale aj hudobných, literárnych a fotografických diel šírených prostredníctvom internetu. Ustanovenie § 46/6 ČAZ obsahuje špeciálnu úpravu akceptácie návrhu licenčnej zmluvy. Osoba, ktorej je návrh určený, môže s ním vyjadriť súhlas vykonaním určitého úkonu bez vyrozumenia navrhovateľa tým, že sa podľa neho zachová. Prijatie návrhu je účinné v okamihu učinenia takéhoto úkonu. Uplatnenie tohto špeciálneho ustanovenie viaže zákon na prípady, keď možnosť takejto akceptácie vyplýva z obsahu návrhu zmluvy, z praxe, ktorú medzi sebou stany zaviedli, alebo zo zvyklostí. Slovenský autorský zákon podobné ustanovenia neobsahuje, obsah týchto ustanovení možno s výhradami odvodiť aj z obecnej úpravy uzatvárania zmlúv v OZ, zo súkromnoprávných a ústavnoprávných zásad.³⁵

Za poskytnutie oprávnenia dielo použiť stanoví zákon osobe odlišnej od autora dispozitívne povinnosť poskytnúť protihodnotu, odmenu. Ak strany chcú uzatvoriť licenciu ako bezúplatnú, musí to byť pod sankciou neplatnosti zmluvy výslovne uvedené. Zákon stanoví spôsoby zjednania odmeny, právo kontroly nadobúdateľa licencie autorom v prípade dohodnutia výšky odmeny v závislosti na výnosoch a právo autora na dodatočnú odmenu (v SAZ neupravené).

Autorský zákon upravuje výhradnú a nevýhradnú licenciu. V prípade poskytnutia výhradnej licencie sa autor zaväzuje k tomu, že neposkytne oprávnenie k výkonu práva dielo použiť inej osobe a že sa sám zdrží výkonu práva dielo použiť spôsobom uvedeným v zmluve, ak nie je zjednané inak. V prípade nevýhradnej licencie môže autor naďalej poskytovať oprávnenie, ktoré je obsahom licencie ďalším osobám a je naďalej oprávnený sám dielo použiť spôsobom uvedeným v zmluve. Záujem autora

³⁵ vid' k tomu TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 492 a TELEČ, I.: Přehled práva duševního vlastnictví, 1. vydání, Doplněk, 2002

na riadnom využití výhradnej licencie v prípade, keď sám nesmie dielo použiť, ani nesmie poskytnúť licenciu inému, aj keď ide o licenciu iba oprávňujúcu je chránený ustanovením § 53 ČAZ. Autor má právo odstúpiť od výhradnej licencie pre nečinnosť nadobúdateľa. Cieľom ustanovenia je zabrániť špekulatívnemu získaniu výhradnej (najmä oprávňujúcej) licencie za účelom zabrániť autorovi, ako i všetkým ostatným osobám v použití diela, t.j. iba za účelom získania zdržovacej povinnosti autora dielo použiť a udeliť licenciu; nadobúdateľ teda nemieni licenciu fakticky použiť. Podľa SAZ nie je autor oprávnený odstúpiť pre nečinnosť nadobúdateľa výhradnej licencie.³⁶

Obligatórne náležitosti licenčnej zmluvy sú v českom autorskom zákone upravené v § 46/1 ČAZ. Patria medzi ne určenie diela, záväzok autora poskytnúť oprávnenie k použitiu diela a dojednanie o odmene za udelenie oprávnenia k použitiu diela. ČAZ oproti ustanoveniu § 40 SAZ stanoví minimálny rozsah nutných náležitostí licenčnej zmluvy. Podľa slovenskej autorskej úpravy musí licenčná zmluva obsahovať spôsob použitia diela, rozsah licencie, čas, na ktorý autor licenciu udeľuje, alebo spôsob jeho určenia a odmenu, alebo spôsob jej určenia ak sa autor s nadobúdateľom nedohodol na bezodplatnom poskytnutí licencie. Nedostatok dohody o týchto náležitostiach vedie k neplatnosti licenčnej zmluvy. Spôsob použitia diela, rozsah použitia diela a čas použitia sú podľa českej právnej úpravy pravidelnými zložkami licenčnej zmluvy, nedostatok dohody o týchto náležitostiach je nahradený zákonnou vyvrátiteľnou domnienkou poskytnutia licencie k takým spôsobom použitia diela a v takom rozsahu, ako je to nutné k dosiahnutiu účelu zmluvy. Ak nestanoví zmluva alebo nevyplýva z jej účelu inak, pre rozsah a spôsob použitia diela sa uplatnia ustanovenia § 50/2 a § 50/3 ČAZ.

Pre výkon nadobúdateľovho oprávnenia dielo použiť je významné ustanovenie § 51 ČAZ, v ktorom zákon dispozitívne stanoví oprávnenie nadobúdateľa licencie zasiahnuť do autorových osobnostných práv. Svojou podstatou sa jedná o zvláštne dispozitívne zákonné obmedzenie týchto výlučných osobnostných autorských práv, ktorým sa sleduje možnosť riadneho zhodnotenia poskytnutej licencie.³⁷ Nadobúdateľ má oprávnenie zasiahnuť do autorovho práva na označenie autorstva a do jeho

³⁶ KRÍŽ, HOLCOVÁ, KORDAČ, KŘEŠŤANOVÁ: Autorský zákon a předpisy související, Linde Praha, 2005, s. 165

³⁷ TŮMA, P.: Licenční vztahy v autorském právu, disertační práce, Právnická fakulta MU, 2006, s. 60, dostupné z http://is.muni.cz/th/13405/pravf_d/

výlučného osobnostného práva na nedotknuteľnosť diela. Nadobúdateľ môže upraviť, či inak zmeniť dielo, jeho názov alebo označenie autora, nielen na základe dohody s autorom, ale aj v prípade, ak ide o takú úpravu, či inú zmenu diela, alebo jeho názvu, u ktorej možno spravodlivo očakávať, že by s ňou autor vzhľadom k okolnostiam použitia súhlasil. Nadobúdateľ nie je oprávnený k takýmto zásahom, ak si autor vyhradil súhlas aj pre tieto zmeny a nadobúdateľovi je takáto autorova výhrada známa. SAZ takéto zákonné obmedzenie autorových osobnostných práv neobsahuje.

7.2. Poskytnutie oprávnenia tretej osobe

Osobnostný základ a autorského práva sa prejavuje aj v ďalšej dispozícii s licenčným oprávnením jeho nadobúdateľom. Licencia (oprávnenie dielo použiť) na rozdiel od samotných majetkových autorských práv je disponibilným predmetom súkromnoprávných vzťahov (porov. § 118 ObčZ)³⁸

Pri nakladaní s licenčnými oprávneniami nadobúdateľom licencie je vždy nutný súhlas autora podľa § 12 ČAZ, nakoľko oprávňujú tretiu osobu k použitiu diela. Pri poskytovaní oprávnení tretej osobe je možné poskytnúť iba jedno oprávnenie, niektoré z nich, alebo všetky, ale vždy je nutné rešpektovať zásadu *nemo plus iuris*.

7.2.1. Podlicencia

Poskytovanie licenčných oprávnení sa môže diať dvoma spôsobmi. Prvým z nich je poskytnutie podlicencie. Pri poskytnutí podlicencie nedochádza k zmene licenčných strán. Možnosť poskytnúť sublicenciu, ako oprávnenie tvoriace súčasť licencie, môže nadobúdateľ licencie (licencionár) úplne, alebo z časti poskytnúť tretej osobe (sublicencionárovi) len keď je tak dohodnuté v zmluve medzi autorom a nadobúdateľom licencie. Ani tu nejde o translatívny prevod užívacieho oprávnenia, sublicenciu možno chápať ako podtyp autorskoprávnej licencie. Na podlicenčnú zmluvu sa použijú ustanovenia upravujúce licenčnú zmluvu obdobne. Pre súhlas autora s poskytovaním sublicencie zákon nepredpisuje zvláštnu formu, môže byť obsiahnutý

³⁸ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 502

v licenčnej listine, alebo môže byť predmetom samostatnej zmluvy medzi autorom a nadobúdateľom licencie. Aj pre nadobúdateľa sublicencie platí dispozitívne povinnosť využiť sublicenciu. Pretože nedochádza ku zmene v osobe nadobúdateľa, za dodržiavanie podmienok licenčnej zmluvy aj naďalej autorovi zodpovedá nadobúdateľ licencie, a to aj za nadobúdateľa podlicencie.

7.2.2. Postúpenie licencie

Druhou, autorským zákonom upravenou dispozíciou s licenciou je jej postúpenie. Na rozdiel od sublicencie, pri postúpení licencie dochádza k zmene osoby nadobúdateľa. Nadobúdateľ licencie môže podľa postúpiť licenciu len na základe autorovho písomného súhlasu. Autorov súhlas s postúpením licencie môže byť udelený v licenčnej zmluve, alebo v zvláštnej zmluve. Nadobúdateľ má voči autorovi informačnú povinnosť o osobe postupníka. Pri postúpení licencie možno predpokladať súbežné prevzatie dlhov a tým cesiu do všetkých práv a povinností zo zmluvy.

Súhlas autora s prechodom licencie zákon nevyžaduje iba v prípade predaja podniku, alebo jeho časti, ktorá tvorí jeho samostatnú organizačnú zložku. Aj tu je však možná odchylná dohoda. V súlade so zásadou ochrany podniku, ktorá ovláda autorské právo je možné per analogiam dovodzovať výnimku z požiadavku súhlasu s poskytnutím podlicencie v prípade nájmu podniku.³⁹

Nadobúdateľ licencie môže okrem autorským zákonom upravených spôsobov s licenciou disponovať aj iným spôsobom. K licencií by bolo možné zriadiť napr. zástavné právo.

7.3. Zánik licencie

V §55 ČAZ je obsiahnutá úprava zániku licenčnej zmluvy z dôvodu smrti fyzickej osoby a zániku právnickej osoby, ktorá sa uplatní spolu s obecnými ustanoveniami o zániku záväzkových právnych vzťahoch v občianskom, popr. v obchodnom zákonníku. Smrťou nadobúdateľa, fyzickej osoby, ako aj zánikom

³⁹ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 504

právnickej osoby prechádzajú práva a povinnosti z licenčnej zmluvy na jeho právneho nástupcu. Licenčná zmluva však môže takýto prechod práv a povinností na právneho nástupcu vylúčiť. Ak niet právneho nástupcu právnickej osoby, alebo dedičov fyzickej osoby, licencia zaniká.

Licenčná zmluva je vždy zmluvou na dobu určitú, nemožno ju zjednať na dobu dlhšiu ako je doby trvania majetkových autorských práv. Ak v licenčnej zmluve stanovená doba na ktorú sa poskytuje, zmluva zaniká uplynutím tejto doby. Ak nie je časový rozsah v licencii výslovne určený, alebo nevyplýva z jej účelu inak, použije sa ustanovenie § 58/3 b) ČAZ, podľa ktorého licenčná zmluva zaniká uplynutím jedného roku od udelenia licencie, alebo od odovzdania diela, ak mu predchádzala licenčná zmluva. Časový rozsah licencie je podľa SAZ podstatnou náležitosťou zmluvy a musí byť pod sankciou jej neplatnosti dojednaný. K zániku licenčnej zmluvy vydavateľskej (§ 56 ČAZ) dôjde podľa § 56/5 ČAZ tiež vtedy, ak je jej množstevný rozsah obmedzený na určitý počet rozmnoženín a tieto rozmnoženiny boli rozobrané pred uplynutím doby na ktorú bola licencia udelená a zmluvné strany sa nedohodnú na zvýšení množstevného rozsahu licencie do 6 mesiacov odo dňa, kedy autor vyzval nadobúdateľa k takejto zmene zmluvy márnym uplynutím tejto doby.

Po pojednaní o „klasických“ licenčných zmluvách treba spomenúť aj licencie creative commons. Jedná sa o súbor verejných licencií. Jednotlivé licencie creative commons vznikajú kombináciou niekoľkých základných vlastností, ktoré opisujú, ktoré práva si chce držiteľ autorských práv udržať a ktorých sa chce vzdať.⁴⁰ Podstatou licencií creative commons je autorov návrh na uzavretie zmluvy určený neurčitému okruhu osôb, v ktorej poskytuje určité oprávnenia dielo použiť a iné práva si zachováva a následne jeho akceptácia používateľom. Licencie creative commons posilňujú pozíciu autora pri rozhodovaní za akých podmienok bude dielo sprístupnené verejnosti. Používateľom poskytujú ľahší prístup k legálnemu využívaniu a šíreniu autorských diel.

Na Slovensku, na rozdiel od českého právneho prostredia sa licencie creative commons nemôžu uplatniť. Slovenský autorský zákon totiž neobsahuje ustanovenie umožňujúce uzatvoriť licenčnú zmluvu s neurčitým okruhom osôb, licenčné zmluvy musia mať vždy písomnú formu, súhlas s návrhom na uzatvorenie zmluvy nemožno podľa SAZ urobiť vykonaním určitého úkonu bez vyrozumienia navrhovateľa.

⁴⁰ Podľa http://sk.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons a <http://www.creativecommons.cz/>

8. Mimozmluvné inštitúty použitia diela

Podľa § 12 ČAZ iná osoba môže dielo použiť bez zmluvne udeleného súhlasu od autora iba v prípadoch stanovených v autorskom zákone. Osoba odlišná od autora môže dielo použiť aj z titulu tzv. mimozmluvných inštitútov použitia diela - zákonom stanovených obmedzení výlučného majetkového práva autora. Keďže ide o obmedzenie autora bez ohľadu na jeho vôľu, stanoví autorský zákon pravidlo reštriktívneho výkladu ich obsahu. Za mimozmluvné inštitúty použitia diela sú považované voľné použitie diela, zákonné licencie a použitie voľného diela. Zákonné rozlišovanie medzi voľným použitím a bezúplatnými zákonnými licenciami nemá v súčasnosti prakticky žiadny význam. Z hľadiska vymedzenia rozsahu autorského práva dielo použiť (§ 12 a nasl. ČAZ) sú aj voľné použitia diela zákonnými licenciami, lebo sa jedná o zákonom (bezozmluvne) dovolené použitia.⁴¹

Voľné použitie diela a zákonné licencie sú zaradené predovšetkým do dielu 4. ČAZ, nazvaný výnimky a obmedzenia práva autorského. Taxatívny výpočet možných výnimiek a obmedzení autorského práva stanovuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES O harmonizácii určitých aspektov práva autorského a práv s ním súvisiacich, ktorú Česká aj Slovenská republika bola povinná transponovať.

Ustanovenie § 29/1 ČAZ stanovuje, že výnimky a obmedzenia autorského práva možno uplatniť iba v zvláštnych prípadoch stanovených v autorskom zákone a iba vtedy ak takéto použitie diela nie je v rozpore s bežným spôsobom použitia diela a ani ním nie sú neprimerane dotknuté oprávnené záujmy autora (three step test). Ide tu o generálnu klauzulu, uplatnenie jednotlivého typu mimozmluvného inštitútu musí spĺňať konkrétne podmienky daného mimozmluvného inštitútu a navyše musí kumulatívne naplniť požiadavky stanovené v § 29/1 ČAZ. Jedná sa teda nielen o výkladové pravidlo, ale o *conditio sin qua non* uplatnenia inštitútu. Významné je aj ustanovenie § 29/2 ČAZ, ktoré stanoví, že režim voľného použitia diela a zákonné licencie sa, až na výnimky tam uvedené, vzťahuje výlučne na dielo zverejnené.

Osoba odlišná od autora nesmie pri používaní diela na základe mimozmluvných inštitútov zasahovať do osobnostnej zložky autorského práv. Vždy musí rešpektovať § 11 ČAZ a nezasiahať do autorovho práva osobovať si autorstvo (uvádzať autorstvo pri

⁴¹ TŮMA, P.: Licenční vztahy v autorském právu, disertační práce, Právnická fakulta MU, 2006, s. 158 dostupné z http://is.muni.cz/th/13405/pravf_d/

zverejnení a ďalšom použití diela), do práva rozhodnúť o zverejnení diela a použiť dielo spôsobom neznižujúcim jeho hodnotu.

Mimozmluvné inštitúty použitia diela stanoví zákon vo verejnom záujme spoločnosti na šírení diel. Oprávneným subjektom môže byť každá fyzická a právnická - používateľ diela. Na rozdiel od zmluvných licencií, ktoré sú zásadne zaväzujúce, tieto zákonne dovoľené použitia diela sú pre používateľa diela oprávňujúce. Výpočet jednotlivých mimozmluvných inštitútov je taxatívny, nemožno ho výkladom rozširovať.

Doktrína zaraďuje do mimozmluvných inštitútov aj použitie voľného diela. Takéto dielo môže použiť každý voľne, teda bez súhlasu autora a bezúplatne. Treba však zdôrazniť, že svojou povahou ide o inštitút odlišný od zvyšných dvoch dôvodov mimozmluvného použitia diela. K voľnému dielu uplynula doba trvania osobnostných a majetkových práv, pri použití takéhoto diela neprichádza k zásahu do autorovho subjektívneho práva.

8.1. Voľné použitie diela

Ak fyzická osoba odlišná od autora používa dielo pre svoju osobnú potrebu, nie za účelom dosiahnutia priameho, alebo nepriameho hospodárskeho, alebo obchodného prospechu, autorský zákon stanoví, že takéto použitie sa nepovažuje za použitie diela podľa autorského zákona, ak nestanoví autorský zákon inak. Do práva autorského tak nezasahuje ten, čo pre svoju osobnú potrebu zhotoví záznam, rozmnoženinu, alebo napodobeninu diela. Rovnako nie je použitím podľa autorského zákona preloženie, či iné spracovanie diela pre vlastnú osobnú potrebu, spojenie s dielom iným, pre vlastnú osobnú potrebu, chápanú v úzkom slova zmysle vlastného osobného súkromia fyzickej osoby.

Režim voľného použitia diela sa nevzťahuje na použitie počítačových programov, elektronických databáz a na rozmnoženinu a napodobeninu architektonického diela. Voľný režim sa tiež nevzťahuje na vyhotovenie záznamu audiovizuálneho diela z iného záznamu, alebo jeho prenosu i pre osobnú potrebu fyzickej osoby.

Transpozíciou informačnej smernice došlo do českého právneho poriadku k zakotveniu § 30a ČAZ, ktorý upravuje rozmnožovanie na papier alebo na podobný

podklad. Pri tomto type voľného použitia diela došlo k rozšíreniu oprávnenia takto použiť dielo aj na fyzické osoby podnikajúce a na právnické osoby ktoré majú možnosť takto použiť dielo pre svoju vlastnú vnútornú potrebu. Pri voľnom používaní diela za podmienok stanovených v § 25 ČAZ má autor právo na odmenu. Subjektom povinným zaplatiť autorovi odmenu nie je používateľ, ale osoby uvedené v § 25/2 a) až e) ČAZ. Odmena je autorovi vyplatená prostredníctvom príslušného kolektívneho správcu.

Používateľ diela aj pri voľnom použití diela musí rešpektovať technické prostriedky ochrany autorských práv, ktoré zabraňujú, alebo obmedzujú také úkony, ku ktorým autor neudelil oprávnenie.

Zmyslom ustanovenia § 30 b) je výslovne stanoviť dovoľenosť použitia diela v nevyhnutnom rozsahu v súvislosti s predvedením, či opravou prístroja zákazníkovi.

Slovenský autorský zákon nepoužíva pojem voľné použitie diela. Rozmnožovanie zverejneného diela fyzickou osobou, pre jej osobnú potrebu za nekomerčným účelom je chápaný ako použitie diela podľa autorského zákona. Jedná sa o výnimku z výhradného práva autora na rozmnožovanie diela. V § 24/1 SAZ je stanovená zákonná licencia, ktorá oprávňuje fyzickú osobu k vyhotoveniu rozmnoženiny zverejneného diela (s výnimkami uvedenými v § 24/3 SAZ) pre svoju osobnú potrebu a na účel, ktorý nie je priamo, alebo nepriamo obchodný. Za takéto použitie nevzniká povinnosť uhradiť autorovi odmenu. Autor takto použitého diela má však právo na náhradu odmeny podľa § 24/6 SAZ prostredníctvom organizácie kolektívnej správy. Na základe ďalšej zákonnej licencie obsiahnutej v SAZ, môže FO, alebo PO vyhotoviť rozmnoženinu zverejneného diela (s výnimkami uvedenými v § 24/3 SAZ) pomocou reprografického zariadenia a túto rozmnoženinu môže verejne rozširovať predajom, alebo inou formou prevodu vlastníckeho práva. Rovnako ani za tieto použitia nevzniká povinnosť uhradiť autorovi odmenu, autor má však právo na náhradu odmeny.

8.2. Zákonné licencie

Použitie diela na základe tzv. zákonných licencií sa za použitie diela podľa autorského zákona považuje. V prípade tejto výnimky z autorského práva vyplýva oprávnenie k výkonu diela použiť nie na základe súhlasu autora udeleného v licenčnej

zmluve, ale priamo zo zákonných ustanovení. Jedná sa tu o nahradenie autorovho súhlasu s konkrétnym druhom použitia diela. Zákon stanoví možnosť zásahu do práva dielo použiť, teda výlučne do autorovho majetkového práva. Osobnostná zložka autorského práva zostáva nedotknutá. V závislosti na tom, či autor má na základe určitej zákonnej licencie právo na odmenu s takýmto použitím diela, alebo nie, rozlišujeme zákonné licencie úplatné a bezúplatné. Zákonné licencie sú upravené v najmä v § 31 – 39 ČAZ a § 27 – 37 SAZ .

8.2.1. Citácie - § 31 ČAZ

Do práva autorského nezasahuje ten, kto použije v odôvodnenej miere výňatky zo zverejnených diel iných autorov vo svojom diele. Predpokladá sa tu existencia vlastného diela, do ktorého bude citované a zverejnené cudzie dielo z ktorého sa bude citovať. Toto ustanovenie upravuje tzv. malú citáciu. Malé citácie možno použiť v akomkoľvek, druhovo neurčenom diele. V § 31/1 b) ČAZ sú upravené podmienky tzv. veľkej citácie. Použiť výňatok z diela, alebo celé drobné diela možno použiť pre účely kritiky, alebo recenzie, a takéto použitie musí byť v súlade s poctivými zvyklosťami a v rozsahu vyžadovanom konkrétnym účelom. Použitie tzv. veľkých citácií musí byť účelovo a funkčne odôvodnené.

Autorské dielo je možné v odôvodnenej miere citovať aj pri vedeckom výskume a pri vyučovaní, za nekomerčným účelom. Pre použitie diela na vyučovacie účely stanoví slovenský autorský zákon samostatnú bezúplatnú licenciu upravenú v § 28 SAZ.

Pre všetky druhy citácií platia požiadavky uviesť meno autora (ak je to možné a nejde o anonymné dielo), názov diela a prameň.

Slovenský autorský zákon umožňuje inej osobe citovať - použiť krátku časť zverejneného diela bez súhlasu jeho autora len na účel recenzie, alebo kritiky, na vyučovacie účely, vedeckovýskumné účely, alebo na umelecké účely. Čo sa týka rozsahu citácie slovenskej právnej úprave možno použiť vždy len krátku časť zverejneného diela, takéto použitie musí byť v súlade so zvyklosťami a jeho rozsah nesmie presiahnuť rámec odôvodnený účelom citácie. Ostatné podmienky použitia citovaného diela sú rovnaké s českou právnou úpravou.

8.2.2. Propagácia výstavy umeleckých diel a ich predaja - § 32 ČAZ

Tzv. katalógová licencia spočíva v použití diela za účelom propagácie výstavy, alebo predaju originálu, či rozmnoženiny umeleckých diel. Usporiadateľ akcie takto môže použiť diela, k ich propagácii ich môže vyobrazit' na propagačných materiáloch. Český autorský zákon viaže takéto použitie diela, podobne ako pri úprave citácií na splnenie podmienky uvedenia mena autora, na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, len ak je to obvyklé, ďalej na uvedenie názvu diela a prameňa. Takýto katalóg vystavených diel možno ďalej použiť.

8.2.3. Použitie diela umiestnenom na verejnom priestranstve - § 33 ČAZ

Táto bezúplatná zákonná licencia umožňuje vyjadriť dielo umiestnené na verejnom priestranstve demonštratívne uvedenými výtvarnými technikami (kresba, maľba, grafika, fotografia, alebo film) a takto zaznamenané, vyjadrené, alebo zachytené dielo ďalej použiť. Možnosť rozmnožovania, rozširovania a zdieľovania verejnosti takto verne zachyteného diela súčasná úprava neobmedzuje oproti predchádzajúcej právnej úprave iba na fotografie ani na nekomerčné rozmnožovanie a rozširovanie podľa všeobecnej úpravy obsiahnutej v § 29/2 ČAZ; toto rozšírenie sa však netýka rozmnožovania a rozširovania diela formou trojrozmernej rozmnoženiny.⁴²

Aj pri takomto použití diela musí byť uvedené meno autora, alebo osoba, ktorá uviedla dielo na verejnosť, názov diela a jeho umiestnenie.

Podľa § 33/2 ČAZ nie je možné bez súhlasu autora zhotovovať trojrozmerné rozmnoženiny uvedených diel, či napodobeniny diela architektonického stavbou. Takéto ustanovenie neobsahuje SAZ, ktorý v § 27/1 SAZ uvádza zákonom dovolené spôsoby vyjadrenia, či zaznamenania autorských diel trvalo umiestnených na verejnom priestranstve taxatívnym spôsobom (kresba, maľba grafika, reliéfny obrázok, reliéfny model, fotografia, film).

⁴² KRÍŽ, HOLCOVÁ, KORDAČ, KŘEŠŤANOVÁ: Autorský zákon a předpisy související, Linde Praha, 2005, s. 133

8.2.4. Úradná a spravodajská licencia - § 34 ČAZ

Súhlas autora nie je potrebný na použitie diela pre účely verejnej bezpečnosti, pre súdne, alebo správne konanie, alebo k inému úradnému účelu, alebo pre parlamentné jednanie a vykonanie zápisu o ňom. Zákon pri úradnej licencií vyžaduje okrem naplnenia podmienok trojstupňového testu použitie diela na základe zákona (ak túto možnosť pripúšťa zákon) a v rozsahu, ktorý musí byť odôvodnený. Úradná licencia je reflexiou európskej právnej úpravy, je obsiahnutá v Informačnej smernici⁴³ (čl. 5/3e), ide o fakultatívne obmedzenie autorského práva. SAZ úradnú licenciu neupravuje.

Podľa § 34 b) ČAZ do autorského práva nezasahuje ten, kto použije dielo v spojitosti so spravodajstvom týkajúcim sa aktuálnych súvislostí v rozsahu zodpovedajúcom informačnému účelu. Ustanovenie § 34 c) ČAZ umožňuje osobe odlišnej od autora dielo, alebo jeho preklad uverejnené v hromadnom informačnom prostriedku použiť v periodickej tlači, televíznom, rozhlasovom vysielaní, alebo inom hromadnom informačnom prostriedku sprístupňujúcim spravodajstvo o aktuálnych politických, hospodárskych alebo náboženských veciach. Z povahy a účelu, ako aj vymedzenia spravodajskej licencie vyplýva, že je v nej obsiahnuté použitie diela nielen rozmnožovaním, ale aj rozširovaním, a to aj za komerčným účelom, ako aj zdieľovanie verejnosti.⁴⁴

Prevzatie, ani iné následné použitie podľa tohto ustanovenia nie je prípustné, ak je zapovedané. Aj v prípade tejto licencie je nutné uviesť meno autora, názov diela a prameň. Bezúplatnú zákonnú licenciu umožňujúcu použitie diela na informačné účely upravuje aj SAZ v § 33.

V § 34 d) ČAZ je umožnené bezúplatne a bez súhlasu autora použiť politický prejav, alebo úryvky verejnej prednášky, alebo podobných diel v rozsahu zodpovedajúceho informatívneho účelu. Politické prejavy a podobné diela na rozdiel od predchádzajúcej úpravy už nie sú vo verejnom záujme vyňaté z ochrany autorského práva. Okrem prípadu, ak je to nemožné, je aj pri takomto použití nutné uviesť meno autora, názov diela a prameň. Právo autora pri použití takýchto diel v súbore však zostáva zachované.

⁴³ Smernica 2001/29/ES Európskeho parlamentu a Rady z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti

⁴⁴ KRÍŽ, HOLCOVÁ, KORDAČ, KŘEŠŤANOVÁ: Autorský zákon a předpisy související, Linde Praha, 2005, s. 135

8.2.5. Použitie diela v rámci občianskych a náboženských obradov, alebo v rámci úradných akcií usporiadaných orgánmi verejnej správy, v rámci školských predstavení a použitie diela školského - § 35 ČAZ

Osoba odlišná od autora môže dielo použiť pri občianskych, náboženských obradoch, alebo pri úradných akciách usporiadaných orgánmi verejnej správy. Takéto použitie diela musí byť nevyhnutne za nekomerčným účelom. ČAZ dovoľuje použiť autorské dielo v rámci občianskych a náboženských obradov, bezúplatnú licenciu vo vzťahu pri použití diela pri úradných akciách neupravuje.

Ďalšia licencia umožňuje použiť dielo pri školských predstaveniach, v ktorých vystupujú výlučne žiaci, študenti, alebo učitelia školy. Pri takomto použití musí byť dodržaný nekomerčný účel.

V § 35/3 ČAZ je upravené použitie školského diela školou. V tomto prípade sa však o zákonnú licenciu nejedná. Toto obmedzenie autorského práva naopak spĺňa povahové znaky tzv. kvázilicenčného obmedzenia autorského práva, ktoré autorský zákon stanoví v prípade diel zamestnaneckých, kolektívnych, súťažných, či diel na objednávku. Z účelu tohto obmedzenia vyplýva, že nie je stanovené vo verejnom záujme, ale v oprávnenom súkromnom záujme školy (t.j. investora školského diela), a to nie akejkol'vek školy, alebo školského či vzdelávacieho zariadenia, ale iba vlastného zariadenia študenta, alebo žiaka ako autora diela. Takéto použitie musí byť za nekomerčným charakterom, účelom použitia diela môže byť výučba, alebo vlastná vnútorná potreba školy.

8.2.6. Obmedzenie práva autorského k súbornému dielu - §36 ČAZ

Ako stanoví § 36 ČAZ do práva autorského nezasahuje oprávnený užívateľ súborného diela, ak používa takéto dielo za účelom prístupu k jeho obsahu a pre bežné využívanie jeho obsahu. Podľa Smernice 96/9/ES Európskeho parlamentu a Rady o právnej ochrane databáz musí mať oprávnený používateľ databáze, či už mu bola poskytnutá na nosiči dát, priamo (on line) či inak, prístup k databáze a možnosť využívať ju k dohodnutým účelom a spôsobom zjednanými v zmluve s nositeľom práva a to aj vtedy, ak si vyžaduje takýto prístup a používanie nevyhnutne aj výkon jednaní

inak vyhradených autorovi (napr. rozmnožovanie nutné k prístupu k databáze a jej použitiu).

8.2.7. Knižničná licencia - §37 ČAZ

Podľa § 37 ČAZ môžu knižnice, archívy, múzeá, galérie, školy, vysoké školy a iné nezárobkové školské a vzdelávacie zariadenia zhotovovať rozmnoženiny diel, ktoré nebudú slúžiť k priamemu, alebo nepriamemu hospodárskemu, alebo obchodnému účelu, pre svoje archivačné a konzervačné potreby; ďalej zhotovovať a následne požičiavať rozmnoženinu diela, ktorého rozmnoženina bola poškodená, alebo stratená, za podmienky, že na základe rozumne vynaloženého úsilia bolo zistené, že nie je ponúkané k predaju a tlačenú rozmnoženinu malej časti diela, ktorá bola stratená, alebo poškodená; Tieto inštitúcie môžu pre účely výskumu a súkromného štúdia sprístupniť dielo, ktoré je súčasťou ich zbierok, súčasne však nie je predmetom predajných, alebo licenčných podmienok. Sprístupniť takéto diela verejnosti možno len prostredníctvom k tomu určených technických zariadení (terminály) umiestnenými v týchto zariadeniach. Podmienkou sprístupnenia je taktiež zabránenie vyhotovenia rozmnožením diel. Uvedené inštitúcie sú oprávnené pre účely výskumu, alebo súkromného štúdia požičiavať originály, alebo rozmnoženiny obhájených diplomových, rigorózných, dizertačných a habilitačných prác výhradne v uvedených zariadeniach na mieste samom, v prípade, že autor takéto požičiavanie nevylúčil. Avšak čo sa týka sprístupňovania týchto diel prostredníctvom internetu on line, alebo on demand (na požiadanie), je potrebný autorov súhlas. Ďalšia licencia, na rozdiel od predchádzajúcich úplatná oprávňuje uvedené zariadenia k požičiavaniu originálov, alebo rozmnožením vydaných diel. Právo na odmenu nemá autor iba v prípade, že sa požičiavanie uskutočňuje na mieste samom, alebo ak diela požičiavajú zariadenia taxatívne uvedené v § 37/2 ČAZ.

V § 37/3 sa stanovujú podmienky uplatnenia zákonnej licencie pre použitie rozmnoženín diel zaznamenaných na zvukový, či zvukovo obrazový záznam. Posledným zákonným bezúplatným oprávnením pre vyššie uvedené osoby je použitie rozmnoženiny nimi ponúkaných diel v katalógu zbierok. Tento katalóg zbierok môže

byť sprístupnený verejnosti, iba ak uvedené osoby zamedzia zhotoveniu rozmnoženiny diel v katalógu uvedených.

8.2.8. Licencia pre zdravotne postihnutých - § 38 ČAZ

Ustanovenie upravujúce licenciu pre zdravotne postihnutých je transpozíciou smernice 2001/29/ES o harmonizácii niektorých aspektov práva autorského a práv s ním súvisiacich v informačnej spoločnosti. Táto bezúplatná zákonná licencia umožňuje osobe odlišnej od autora použiť dielo – zhotoviť rozmnoženinu vydaného (teda nielen zverejneného) diela výhradne pre potreby zdravotne postihnutých osôb (nielen zrakovo postihnutých osôb) v rozsahu ich zdravotnému postihnutiu za nekomerčným účelom.

Zvuková zložka zvukovo obrazového záznamu audiovizuálneho diela môže byť osobou odlišnou od autora, výhradne pre potreby zrakovo postihnutých ľudí bezúplatne a bez súhlasu autora opatrená slovným vyjadrením jej obrazovej zložky. Takéto slovné vyjadrenie obrazovej zložky môže spolu so zvukovo obrazovým záznamom audiovizuálneho diela ďalej nekomerčne použité. Do autorského práva ďalej nezasahuje knižnica, archív, múzeum, galéria, škola, vysoká škola a iné nezárobkové školské a vzdelávacie zariadenie, ak požičiava originály, či rozmnoženiny vydaných diel pre potreby zdravotne postihnutých v súvislosti s ich postihnutím.

8.2.9. Licencia pre dočasné rozmnoženiny - § 38a ČAZ

Toto ustanovenie oprávňuje k vyhotoveniu rozmnoženiny autorského diela. Rozmnoženina však musí byť dočasného charakteru, musí byť nedeliteľnou a nevyhnutnou súčasťou technologického procesu a navyše nemôže mať sama o sebe hospodársky význam. Jediným účelom jej vyhotovenia musí byť umožnenie prenosu diela počítačovou, alebo obdobnou sieťou medzi tretími osobami uskutočnený prostredníkom, alebo oprávnené použitie diela.

Toto ustanovenie ďalej oprávňuje televízneho, či rozhlasového vysielateľa, ktorému autor udelil zmluvou oprávnenie k vysielaniu diela, aby si vyhotovil dočasný záznam diela. Podmienkami tejto zákonnej licencie je, že tak vysielateľ urobí vlastnými prostriedkami a pre svoje vlastné vysielanie.

8.2.10. Licencia pre fotografickú podobizeň - § 38b ČAZ

Podľa tejto bezúplatnej zákonnej licencie do autorského práva nezasahuje tiež ten, čo zhotoví rozmnoženinu diela fotografického, ktoré je jeho podobizňou a ktoré si úplatne objednal. Takúto rozmnoženinu môže zobrazená osoba nekomerčne použiť, ak nie je takéto použitie zapovedané. Slovenský autorský zákon neobsahuje podobnú zákonnú licenciu.

8.2.11. Nepodstatné vedľajšie použitie diela - § 38c ČAZ

Do práva autorského nezasahuje ten, kto náhodne použije dielo v súvislosti so zamýšľaným hlavným použitím iného diela, alebo prvku. Toto ustanovenie bolo do ČAZ zaradené v dôsledku transpozície smernice 2001/29/ES. V tomto ustanovení je vyjadrená doktrína incidental inclusion. Slovenský autorský zákon neupravuje nepodstatné vedľajšie použitie diela. Takéto náhodné použitia sa riešia pomocou inštitútu citácie podľa § 25 SAZ.

8.2.12. Licencia k dielam úžitkového umenia a dielam architektonickým - § 38d ČAZ

Táto bezúplatná zákonná licencia oprávňuje vlastníka, poprípade zhotoviteľa stavby k použitiu diela úžitkového umenia a diela architektonického. Do práva autorského tak nezasahuje ten, kto prenajíma, požičiava, alebo vystavuje originál, alebo rozmnoženinu diela úžitkového umenia, alebo architektonické dielo vyjadrené stavbou. Vlastník, alebo zhotoviteľ stavby môže navrhnúť, alebo vykonať zmenu dokončenej stavby, ktorá je vyjadrením architektonického diela v miere nevyhnutne nutnej, pri zachovaní hodnoty diela. Bezúplatnú zákonnú licenciu oprávňujúcu vlastníka, alebo iného užívateľa stavby k vykonaniu zmien na stavbe bez súhlasu autora upravuje obdobným spôsobom aj § 20/6 SAZ.

8.2.13. Licencia pre sociálne zariadenie - § 38e ČAZ

Podľa tohto ustanovenia môže zdravotnícke, či sociálne zariadenie, ktoré nebolo zriadené alebo založené za účelom dosiahnutia zisku zhotoviť záznam vysielaných diel a takto zaznamenané diela predvádzať osobám umiestneným v týchto zariadeniach. Za takéto použitie diela náleží autorovi odmena podľa § 25 ČAZ. Licenciu pre sociálne zariadenia SAZ neobsahuje.

8.2.14. Použitie originálu alebo rozmnoženiny diela výtvarného, fotografie alebo diela vyjadreného postupom podobným fotografii jeho vystavením - § 39 ČAZ

Vlastník, alebo osoba, ktorá si od vlastníka požičia originál, či rozmnoženinu diela výtvarného alebo fotografie môže tento originál, alebo rozmnoženinu bez súhlasu autora vystaviť, alebo poskytnúť k bezúplatnému vystaveniu. Takéto použitie diela môže byť autorom pri prevode vlastníctva k originálu, alebo rozmnoženine zapovedané. Podľa SAZ sa bezúplatná zákonná licencia verejného vystavenia diela (§ 37 SAZ) netýka len výtvarného diela, fotografie a diela vyjadreného postupom podobným fotografii, ale všetkých diel. Podľa tohto ustanovenia sa súhlas autora nevyžaduje na priame verejné vystavenie originálu diela alebo jeho rozmnoženiny, ak ide o verejné vystavenie originálu diela, ktoré bolo predané, alebo ku ktorému bolo vlastníctvo prevedené iným spôsobom na inú FO alebo PO, o ktorej autor vedel, že takáto činnosť je časťou jej obvyklých aktivít.⁴⁵ Verejné vystavenie definuje § 5/16 SAZ. Ako uvádza dôvodová správa k § 37 SAZ pri originály diela sa predpokladá, že bolo predané alebo vlastníctvo k nemu prevedené iným spôsobom na FO alebo PO, ktorej náplňou je verejné vystavenie, a autor, alebo iný nositeľ práv bol pri prevode alebo predaji diela s touto skutočnosťou uzrozumený. Súhlas autora sa nevyžaduje ani vtedy, ak verejné vystavenie nie je v rozpore s riadnym využívaním originálu diela alebo jeho rozmnoženiny a nezasahuje iným spôsobom do práv autora.

⁴⁵ napr. galéria, múzeum, výstavná sieň

8.2.15. Obmedzenie autorských práv k počítačovému programu⁴⁶ - § 66 ČAZ

Český, rovnako ako slovenský autorský zákon pri ochrane počítačových programov vychádza zo smernice Rady č. 91/250/ EHS.⁴⁷

Ustanovenie § 66 obsahuje ďalšie bezúplatné zákonné licencie. Oprávnený užívateľ rozmnoženiny počítačového programu⁴⁸ môže použiť počítačový program v rozsahu stanovenom v § 66/1 ČAZ - v minimálnom rozsahu, ak nie je zmluvou dohodnutý širší rozsah. Minimálny rozsah použitia nemožno dohodou zúžiť. Oprávnený používateľ rozmnoženiny počítačového programu, môže bez súhlasu autora rozmnožovať, prekladať, spracovávať, upravovať, či inak meniť počítačový program⁴⁹, ak tak koná pri zavedení programu, alebo ak opravuje chyby počítačového programu, alebo ak je to nutné k využitiu oprávnene nadobudnutej rozmnoženiny počítačového programu v súlade s jeho určením. Ďalej môže bez súhlasu autora zhotoviť záložnú rozmnoženinu počítačovému programu, ak je nevyhnutná k jeho využívaniu, môže študovať alebo skúmať jeho funkčnosť za účelom zistenia myšlienok a princípov na ktorých je založený.

Ak je nevyhnutné získať informácie k dosiahnutiu vzájomného funkčného prepojenia počítačového programu s inými počítačovými programami, môže oprávnený používateľ rozmnoženiny počítačového programu rozmnožovať kód alebo prekladať jeho formu pri rozmnožovaní počítačového programu alebo pri jeho preklade, spracovaní, úprave, či inej zmene. Táto bezúplatná zákonná licencia sa uplatní za podmienky, že pre oprávneného používateľa nie sú takéto informácie ľahko a rýchlo dostupné. Informácie získané pri takejto činnosti nesmú byť poskytnuté iným osobám, ani byť využité na iné účely.

V súvislosti s obmedzením autorských práv k počítačovému programu spomína český autorský zákon aj technické prostriedky ochrany autorského práva. Technickými prostriedkami nemožno brániť skúmaniu, štúdiu, skúšaniam, rozmnožovaniu či

⁴⁶ Počítačový program sa považuje podľa § 2/2 ČAZ za autorské dielo, ak je pôvodný vtom zmysle, že je autorovým vlastným duševným výtvorom.

⁴⁷ Smernica Rady 91/250/EHS zo 14. mája 1991 o právnej ochrane počítačových programov

⁴⁸ Oprávnený užívateľ počítačového programu je definovaný v § 66/6 ČAZ: je to oprávnený nadobúdateľ rozmnoženiny počítačového programu, ktorý má vlastnícke, či iné právo k rozmnoženine počítačového programu, a to za účelom jej využitia, nie za účelom jej ďalšieho prevodu.

⁴⁹ Mimo ustanovenia § 66/1 ČAZ b), ktoré je dispozitívneho charakteru.

prekladaniu počítačového programu podľa § 66/1 d) a e) ČAZ. Tiež je tu zakotvená autorova povinnosť informovať oprávneného používateľa tak, aby tento používateľ mohol počítačový program v súlade so zákonom používať.⁵⁰

Na rozdiel od českého autorského zákona, ktorý umožňuje právo oprávneného používateľa rozmnoženiny počítačového programu rozmnožovať, prekladať, spracovávať, upravovať, či inak meniť počítačový program, ak je to nevyhnutné k využitiu oprávnene nadobudnutej rozmnoženiny počítačového programu v súlade s jeho určením zmluvne vylúčiť, slovenský autorský zákon považuje za dispozitívne ustanovenie § 35/1 a) SAZ, ktorý stanovuje oprávnenie vyhotoviť rozmnoženinu počítačového programu alebo na nej vykonať úpravu alebo preklad, ak je takáto rozmnoženina nevyhnutná na prepojenie počítačového programu s počítačom na účel a v rozsahu, na ktorý bol nadobudnutý, vrátane opráv chýb v počítačovom programe.

⁵⁰ Dôvodová správa k novele autorského zákona č. 216/2006 Sb., k § 66 ČAZ, dostupné z <http://www.mvcr.cz>

9. Kolektívna správa

Ďalšou osobou odlišnou od autora, ktorá je v niektorých prípadoch na základe zákona, v iných prípadoch na základe zmluvy s autorom povolaná k výkonu autorského práva je osoba kolektívneho správcu. Česká republika, rovnako ako slovenská prijatím nových autorských zákonov upravujú kolektívnu správu priamo v autorských zákonoch.

Kolektívnu správu môže podľa českého autorského zákona vykonávať súkromnoprávna právnická osoba, ktorá získala oprávnenie k výkonu kolektívnej správy.⁵¹ O oprávnení k výkonu kolektívnej správy rozhoduje ministerstvo kultúry na základe písomnej žiadosti obsahujúcej zákonom vyžadované náležitosti. Na rozdiel od Českej republiky, slovenský autorský zákon obsahuje ustanovenie, podľa ktorého môže na Slovensku vykonávať kolektívnu správu právnická osoba, ktorá má sídlo na území Slovenskej republiky a je založená na nepodnikateľský účel podľa osobitného predpisu. Ako uvádza Tůma,⁵² takéto podmienky môžu byť v rozpore s *aquis communautaire*. Pokiaľ by sa kolektívny správca založený v ktoromkoľvek členskom štáte EÚ rozhodol vykonávať kolektívnu správu na území iného členského štátu, neohlo by mu byť odmietnuté oprávnenie z titulu, že nemá na tomto území sídlo, alebo že na tomto území už jeden kolektívny správca v danej oblasti pôsobí.⁵³ V ČAZ je výslovne zakotvený zákonný odvetvový monopol kolektívneho správcu, čo znamená, že ministerstvo kultúry udelí žiadateľovi oprávnenie iba vtedy, ak pre rovnaký predmet ochrany alebo pre rovnaký druh diel nemá oprávnenie už iná osoba. V kontinentálnej Európe sú monopolné postavenia kolektívnych správcov skôr pravidlom ako výnimkou.⁵⁴ Nie je

⁵¹ Občianske združenia oprávnené k výkonu kolektívnej správy práv (§ 95 a nasl. ČAZ):

Občianské sdružení DILIA, divadelní a literární agentura (www.dilia.cz) so sídlom Krátkého 1, 190 03 Praha 9

OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním (www.osa.cz) so sídlom Čs.armády 20, 160 56 Praha 6

INTERGRAM – Nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamu (www.intergram.cz) so sídlom Na Poříčí 27, 110 00 Praha 1

OOA – S, Ochranná organizace autorská – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl (www.oaas.cz) so sídlom Masarykovo nábřeží 250, 110 00 Praha 1

Občianské sdružení Gestor – ochranný svaz autorský (www.gestor.cz) so sídlom Šitkova 1/233, 110 00 Praha 1

⁵² TŮMA, P.: Kolektivní správa autorských práv v podmínkách jednotného trhu ES. In EMP, 2004, č. 6, s. 4 – 5

⁵³ ADAMOVÁ, Z.: Európske podnety na zdokonaľovanie kolektívnej správy práv podľa autorského zákona, Právny obzor, 88, č. 2 - 3, s. 207 – 214.

⁵⁴ DIETZ, A.: Právna úprava kolektívnej správy autorského práva v Európe, Duševné vlastníctvo, 2004, č. 3, s. 6

úplne vylúčené, že stanovenie zákonného monopolu na trhu kolektívnej správy by mohlo byť orgánmi ES vnímané v rozpore s princípmi európskeho komunitárneho práva.⁵⁵

Dohľad nad činnosťou kolektívnych správcov je v Českej aj v Slovenskej republike zverený ministerstvám kultúry.

Účelom kolektívnej správy je kolektívne uplatňovanie a kolektívna ochrana majetkových práv autorských a majetkových práv súvisiacich s právom autorským a umožňovanie sprístupňovania predmetov týchto práv verejnosti. Vzhľadom na účel kolektívnej správy možno povedať, že význam takejto správy rastie.⁵⁶ Hoci rozvoj prostriedkov DRM môže na prvý pohľad vzbudiť dojem, že nové technologické prostriedky umožnia v blízkej budúcnosti priamu individuálnu správu práv zo strany individuálnych nositeľov práv, ide o prehnane optimistickú víziu, navyše ignorujúcu eventuálny nezáujem aspoň časti nositeľov práv o priamu individuálnu správu.⁵⁷

Autorský zákon prostredníctvom kolektívnej správy chráni aj zahraničných nositeľov práv, ktorých diela, alebo iné predmety chránené autorským právom sa používajú a území Českej republiky. Význam tejto ochrany rastie s významom nových technológií, ktoré umožňujú šírenie diel v dematerializovanej podobe a čoraz väčšou faktickou ubiquitou predmetov ochrany.

Podľa § 95/2 ČAZ je kolektívna správa zastupovanie väčšieho počtu nositeľov práv k ich spoločnému prospechu, pri výkone ich majetkových práv k zverejneným a k zverejneniu ponúknutým dielam, umeleckým výkonom, zvukovým a zvukovo obrazovým záznamom, pokiaľ iný než kolektívny výkon týchto práv je nedovolený alebo neúčelný. Kolektívny správca môže zastupovať výhradne nositeľov autorského práva. Ustanovenie § 95/2 ČAZ vypočítava nositeľov práv, sú nimi osoby, ktorým prísluší majetkové právo autorské, alebo majetkové právo súvisiace s právom autorským, zo zákona oprávnenie k výkonu majetkových práv k dielu (§ 58 ČAZ), a napokon sú to osoby, ktoré majú výhradné oprávnenie k výkonu práva kolektívne spravovaného pre celú dobu trvania majetkových práv a aspoň pre územie Českej

⁵⁵ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentář, C. H. BECK, 2007, str. 781

⁵⁶ Porov.tiež: DOBŘICHOVSKÝ, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO. Praha, 2004, s. 69; Kříž, J.: Ochrana autorských práv v informační společnosti, Praha, Linde Praha 1999, s. 7

⁵⁷ DOBŘICHOVSKÝ, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO. Praha, 2004, s. 69

republiky právo poskytovať podlicenciu. Predmetom výkonu kolektívnej správy je podľa § 95/1 ČAZ umelecké dielo, umelecký výkon, zvukový a zvukovo – obrazový záznam. Predmetom výkonu kolektívnej správy podľa SAZ je navyše aj vysielanie. Nezaradenie televízneho a rozhlasového vysielania pod predmety ochrany kolektívnej správy v Českej republike znamená nesplnenie požiadaviek smernice Rady 93/83/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2001/29/ES.⁵⁸

Kolektívnu správu vykonáva osoba odlišná od autora výlučne k majetkovým autorským právam, pokiaľ je iný než kolektívny výkon týchto práv neúčelný, alebo nedovolený. Kolektívna správa majetkových práv sa deje k spoločnému prospechu nositeľov týchto práv. Kolektívnu správu nemožno vykonávať k výlučným osobnostným právam autorským, či výlučným osobnostným právam výkonného umelca, čo vyplýva z platného dualistického, resp. kvázidualistického legálneho poňatia autorského práva a osobnostnej povahy týchto práv.⁵⁹

Kolektívny správca zastupuje nositeľov autorského práva. Oprávnenie k zastupovaniu získava kolektívny ex lege, alebo zmluvne na základe zmluvy súkromnoprávnej zmluvy podľa občianskeho zákonníka. Ide o zmluvu inominátnu, v praxi sa táto zmluva tradične označuje ako zmluva o zastupovaní, jej podstatou je súkromnoprávny vzťah komisionársky zverený výkon autorských práv. Jedná sa o zastúpenie nepriame, kolektívny správca jedná vlastným menom, na vlastnú zodpovednosť, na účet nositeľov autorského práva.

V autorskom zákone platí zásada osobného výkonu kolektívnej správy, ČAZ upravuje výnimky z tejto zásady, podľa ktorých môže kolektívny správca poveriť inú osobu, aby ho zastupovala pri výkone kolektívnych práv, ktoré sám spravuje.

Kolektívnemu správcovi autorské právo nevzniká, nestáva sa ani odvođeným subjektom autorského práva. Kolektívny správa je zástupca nositeľov práv, poverený výkonom majetkových autorských práv, ktoré stále prináležia nositeľom práv podľa § 95/2 ČAZ. Kolektívna správa je činnosťou vykonávanou sústavne, sprostredkovanie uzavretia licenčnej zmluvy, alebo inej zmluvy nie je výkonom kolektívnej správy.

⁵⁸ viac v TELEC, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, str. 751

⁵⁹ TELEC, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 752

Výkonom kolektívnej správy tiež nie je dočasné zastupovanie nositeľov práv, ak je dovolený aj iný ako kolektívny výkon týchto práv.

9.1. Rozšírená kolektívna správa

Kolektívna správa umožňuje nielen efektívnu správu majetkových práv nositeľov autorského práva, ale má veľký význam aj pre používateľov diel. Licencia, ktorú uzatvorí používateľ predmetu ochrany s príslušným kolektívnym správcom umožňuje použitie predmetov ochrany všetkých nositeľov práv, či už zmluvne zastupovaných, alebo nie. Jedná sa o inštitút tzv. rozšírenej správy autorských práv. Jeho podstatou je, že v zákonom vymedzených prípadoch poskytuje kolektívny správca uzatvorením hromadnej licenčnej zmluvy používateľovi oprávnenie k použitiu príslušných predmetov ochrany nielen nositeľov práv zmluvne zastupovaných, ale aj nositeľov práv zmluvne nezastupovaných. Autorský zákon tak tu stanoví zvláštny právny dôvod (titul), causa negotii, k jednaniu i za zmluvne nezastupovaných autorov (tzv. non societe). Postavenie týchto nositeľov práv je potom ex lege rovnaké ako v prípade nositeľov práv zmluvne zastupovaných.⁶⁰ Osoba odlišná od autora – kolektívny správca tak v ďalšom prípade na základe zákona v taxatívne vymedzených prípadoch spravuje majetkové autorské práva osôb zmluvne nezastupovaných. Účinky hromadnej zmluvy môže zmluvne nezastupovaný nositeľ práv vylúčiť, či už pre všetky prípady, alebo pre konkrétny prípad (s výnimkami v § 101/9 ČAZ). V SAZ je kolektívny správca oprávnený vyberať a následne povinný vyplatiť odmeny a náhrady nezastupovanému nositeľovi práv za použitie predmetov ochrany, ak používateľ nepreukáže, že nositeľ práv výslovne vylúčil kolektívnu správu svojich práv (§ 84 SAZ).

⁶⁰ TELEEC, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 828

9.2. Povinne kolektívne spravované práva

Povinne kolektívne spravované práva predstavujú obmedzenie autonómie vôle nositeľa autorského práva. Tieto autorské majetkové práva uvádza § 96 ČAZ taxatívne, iný výkon ako kolektívny sa pri týchto právach nepripúšťa. K výkonu týchto práv kolektívnym správcom dochádza priamo na základe zákona. Ak by nositeľ týchto práv uzatvoril o povinne spravovaných práva zmluvu, bola by absolútne neplatná pre rozpor so zákonom. Kolektívne spravovaným právom je podľa § 96/1 ČAZ právo na odmenu za použitie umeleckého výkonu, zaznamenaného na zvukovom zázname vysielaním rozhlasom alebo televíziou, alebo prenosom rozhlasového alebo televízneho vysielania, ďalším povinne spravovaným právom je použitie zvukového záznamu vysielaním rozhlasom, televíziou alebo prenosom rozhlasového, alebo televízneho vysielania, ďalej je to zhotovenie rozmnoženiny pre osobnú potrebu na podklade zvukového, alebo obrazového záznamu prenesením jeho obsahu na nenahratý nosič, ďalej zhotovenie rozmnoženiny diela pre osobnú potrebu fyzickej osoby alebo pre vlastnú vnútornú potrebu právnickej osoby, či podnikajúcej fyzickej osoby, ďalej opätovný predaj originálu umeleckého diela, požičiavanie originálu alebo rozmnoženiny vydaného diela, právo na primeranú odmenu za prenájom originálu alebo rozmnoženiny diela, či výkonu výkonného umelca zaznamenaného na zázname. Posledným povinne spravovaným právom je právo na použitie diel, živých výkonov a výkonov zaznamenaných na zvukový alebo zvukovo obrazový záznam káblovým prenosom s výnimkami uvedenými v § 96/1 c) ČAZ. Pri povinne spravovaných právach sú nositelia práv zastupovaní zo zákona príslušným kolektívnym správcom aj pri domáhaní sa nároku náhradu škody a na vydanie bezdôvodného obohatenia z neoprávneného výkonu týchto práv.

Úlohou kolektívneho správcu je vyberať pre nositeľov autorského práva odmeny. Oprávnenie k vyberaniu odmien podľa § 25 a § 37/2 ČAZ (odmena za rozmnožovanie predmetov ochrany pre osobnú potrebu FO a vlastnú vnútornú potrebu PO a právo na odmenu pri tzv. knižničnej licencií) udelí ministerstvo kultúry iba jednému kolektívnemu správcovi. Kolektívny správca oprávnený k inkasu autorských odmien zo zákona zastupuje v tejto činnosti ostatných kolektívnych správcov.

Pre tému tejto diplomovej práce je dôležité ustanovenie §100 ČAZ, ktoré stanoví vzťahy kolektívneho správcu jednak k zastupovaným nositeľom práv a k užívateľom predmetov ochrany. Zastupovanie nositeľov práv pri výkone ich kolektívneho práva je príslušný kolektívny správca povinný činiť so starostlivosťou riadneho hospodára, odborne a v rozsahu udeleného oprávnenia. Zastupovanie prostredníctvom kolektívneho správcu je pri povinne kolektívne spravovaných právach koncipované ako zákonná povinnosť.

9.3. Dobrovoľne kolektívne spravované práva

Kolektívny správca nemá okrem práv povinne kolektívne spravovaných zákonom stanovenú povinnosť zastupovať nositeľov autorských práv. Nositeľ práva sa môže rozhodnúť, či sa pri výkone svojich práv (mimo povinne kolektívne spravovaných) nechá kolektívnym správcom zastupovať, alebo nie. Ak však nositeľ autorského práva požiadá kolektívneho správcu o zastupovanie, uplatní sa § 100/1 b) ČAZ, ktorý stanoví tzv. zmluvný prímus, kontraktačnú povinnosť kolektívneho správcu prevziať za obvyklých podmienok zastúpenie každého nositeľa práv pri výkone jeho práva, ak takýto žiadateľ preukáže, že došlo k príslušnému použitiu predmetu ochrany a nie je pre výkon tohto rovnakého práva vo vzťahu k rovnakému predmetu ochrany, a pokiaľ ide o diela, zastupovaný už zahraničnou osobou. Kolektívny správca má povinnosť zastupovať nositeľov práv za rovných podmienok a zastupovať každého nositeľa práva v rozsahu s ním zjednanom. Má povinnosť vyberať odmeny a príjmy z bezdôvodného obohatenia, výnosy z uplatnenia autorských práv je kolektívny správca povinný rozúčtovať a vyplatiť nositeľom práv. Kolektívny správca je zo zákona oprávnený domáhať sa vo vlastnom mene v prospech nositeľov práv nároku na náhradu škody, nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia z neoprávneného výkonu kolektívne spravovaného práva a nároku na zdržanie sa neoprávneného výkonu kolektívne spravovaného práva. Toto ustanovenie sa neuplatní, ak sa nositeľ práva týchto nárokov domáha sám, alebo je to nehospodárne.

Vo vzťahu k používateľom predmetov ochrany je kolektívnym správcom uložená zákonná kontraktačná povinnosť uzavierať s nimi za primeraných podmienok zmluvy. Jedná sa o obmedzenie autonómie vôle kolektívneho správcu vo verejnom

záujme na šírení, resp. prístupnosti predmetov ochrany. Výnimky z kontraktačnej povinnosti sú stanovené v § 101/3 a 4 ČAZ. Takúto povinnosť nemá kolektívny správca v prípade, ak by uzatvorenie zmluvy bolo v rozpore s oprávnenými spoločnými záujmami nositeľov práv, alebo v rozpore s oprávnenými záujmami nositeľa práv. Povinnosť uzatvoriť zmluvu s právnickou osobou združujúcou používateľov nemá kolektívny správca v prípade, ak nemožno po ňom uzatvorenie takejto zmluvy požadovať pre zanedbateľný počet používateľov, ktorých takáto osoba združuje.

Zmluva, ktorou kolektívny správca udeľuje súhlas k príslušnému použitiu predmetu ochrany má povahu typovej autorskoprávnej zmluvy podľa § 46 ČAZ a nasl. Hromadnou licenčnou zmluvou udeľuje kolektívny správca oprávnenie k výkonu práva k hromadne určeným predmetom ochrany, kolektívnou licenčnou zmluvou kolektívny správca udeľuje oprávnenie jednotlivým združeným používateľom.⁶¹ Podľa § 101/8 ČAZ je kolektívny správca oprávnený používateľovi poskytnúť oprávnenie k výkonu autorského práva použiť predmet ochrany iba ako nevýhradné. SAZ takéto ustanovenie obmedzujúce zmluvnú slobodu kolektívneho správcu v záujme verejného záujmu na šírení predmetov ochrany neobsahuje.

Na uľahčenie zjednávania hromadných a kolektívnych licenčných zmlúv upravuje ČAZ postup nestranných sprostredkovateľov. Závaznosť návrhu sprostredkovateľa zákon viaže na splnenie zákonnej nevyvrátiteľnej domnienky nevyjadrenia námietok oboch strán.

Inú právnu úpravu obsahuje SAZ, ktorý upravuje situáciu, keď sa kolektívny správca nedohodne s používateľom, prípadne s právnickou osobou združujúcou používateľov na uzatvorení licenčnej zmluvy, hromadnej licenčnej zmluvy alebo kolektívnej zmluvy. Každá z týchto osôb môže požadovať, aby obsah takejto zmluvy určil záväzne súd. Žalobu možno podať za podmienok uvedených v 82/2 SAZ aj v prípade, že právo na použitie predmetov ochrany stále trvá a zánik práva pravdepodobne nastane po naplnení určitej skutočnosti (napr. v závislosti od plynutia času).⁶² SAZ ďalej upravuje zákonnú úplatnú licenciu na použitie spravovaných predmetov ochrany v období, kým sporné otázky medzi organizáciou kolektívnej správy a používateľom, resp. právnickou osobou združujúcou používateľov, nevyrieši súd. osobe odlišnej od autora - používateľovi tak vzniká zo zákona oprávnenie dielo použiť

⁶¹ Tieto licenčné zmluvy musia byť uzatvorené v písomnej forme.

⁶² Dôvodová správa k Autorskému zákonu č. 618/2003 Z.z. k § 82 SAZ

bez súhlasu kolektívneho správcu, ktorý spravuje majetkové práva nositeľov autorského práva.

10. Individuálna správa autorských práv

Individuálna správa autorských práv nie je v autorskom zákone upravená. Osoba odlišná od autora môže vykonávať autorské práva na základe zmluvy s autorom⁶³. Jedná sa o bežný súkromnoprávny vzťah, ktorý nie je zakázaný (porov. čl. 2 odst. 4 ústavy ČR a čl. 2 odst. 3 LPS), a to vzťah medzi majiteľom práva a osobou (napr. komisionárom) vykonávajúcim (spravujúcim) vlastným menom autorské či iné právo patriace autorovi alebo inému nositeľovi práva, pokiaľ je táto osoba oprávnená jednať vlastným menom v prospech autora (iného nositeľa práva) alebo dediča (t.j. v jeho nepriamom zastúpení), a to v rozsahu výkonu (správy) tohto spravovaného cudzieho práva vlastným menom.⁶⁴ Okrem práv povinne kolektívne spravovaných (§ 96 ČAZ) môžu byť individuálne spravované všetky ostatné autorské majetkové práva.

⁶³ z typových súkromnoprávných zmlúv môže ísť napr. o príkaznú zmluvu (§ 724 ObčZ) alebo mandátnu zmluvu (§ 566 ObchZ).

⁶⁴ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BEČK, 2007, s. 747

11. Zastúpenie anonyma a pseudonyma

Pre úplnosť výpočtu inštitútov výkonu autorského práva osobou odlišnou od autora je potrebné spomenúť aj § 7 ČAZ, ktorý pojednáva o anonymnom a pseudonymnom diele. Zákon stanoví vyvrátiteľnú domnienku zastupovania autora pri výkone a ochrane autorských práv k dielu jeho zverejniteľom. Na základe zákona je zverejniteľ oprávnený zastupovať autora anonymného diela až do doby, pokiaľ sa autor verejne neprehlási. Verejné prehlásenie autora nie je potrebné, ak je autorovo pravé meno všeobecne známe. Zverejniteľ zastupuje autora vlastným menom, na autorov účet. Jedná sa teda o zákonné nepriame zastúpenie autora. Zastúpenie autora kryptomenného diela sa vzťahuje na výkon autorských práv a ich ochranu. Možné je teda zastúpenie ako v prípade výkonu, či ochrany výlučných autorských práv majetkových, ako aj výlučných práv osobnostných.⁶⁵

SAZ stanoví, že do doby, dokiaľ sa autor anonymného alebo pseudonymného diela verejne nevyhlási, môže autorské právo na dielo uplatniť ten, kto dielo prvý raz vydal, a ak vydané nebolo, kto ho zverejnil (§ 12 SAZ). Toto oprávnenie vydavateľa alebo inej osoby je zákonným splnomocnením, ktoré zaniká, keď sa autor verejne vyhlási alebo v okamihu keď sa meno autora stane všeobecne známym.⁶⁶ SAZ tak zotrváva na úprave obsiahnutej v zákone č. 35/1965 Sb.

⁶⁵ TELEČ, TŮMA : Autorský zákon – Komentár, C. H. BECK, 2007, s. 111

⁶⁶ Dôvodová správa k Autorskému zákonu č. 618/2003 Z.z (SAZ) k § 12.

12. Záver

Autorský zákon obsahuje viacero inštitútov, ktoré umožňujú výkon autorského práva osobou odlišnou od autora. Ich platná právna úprava v ČAZ a SAZ sa od seba v mnohom odlišujú. Realizácia oprávnení vyplývajúcich z autorského práva osobou odlišnou od autora umožňuje hospodárske zhodnocovanie diel a je podstatou ich rozširovania.

Osoba odlišná od autora môže nadobudnúť oprávnenie k výkonu autorského práva na základe rôznych právnych titulov. Zákonný výkon autorskoprávnych oprávnení zamestnávateľom, objednávateľom, osobou, ktorá dala podnet k vytvoreniu kolektívneho diela, vyhlasovateľom verejnej súťaže a zákonná kontraktačná povinnosť študenta školy sú stanovené na ochranu vkladov investorov do diela. Investícia výrobcu prvotného záznamu audiovizuálneho diela je chránená zákonnou vyvrátenou domnienkou udelenia licencie. ČAZ tak reflektuje súčasnú faktickú situáciu pri vzniku niektorých diel, ktoré by nemohli vzniknúť bez veľkých investícií. Oproti predchádzajúcej úprave došlo k výraznému posilneniu postavenia investorov. Treba však pripomenúť, že zákon aj v týchto prípadoch dbá na ochranu hospodársky slabšej strany – autora. Navyše zákonnú ochranu investora možno zmluvne vylúčiť.

Zmluvný výkon autorskoprávnych oprávnení osobou odlišnou od autora – nadobúdateľom licenčnej zmluvy predstavuje základný právny nástroj umožňujúci zhodnotenie autorskoprávnych predmetov. Zmluvné použitie autorskoprávne chránených predmetov je zákonom jednoznačne preferované, naopak mimozmluvné inštitúty ustupujú do pozadia.⁶⁷ ČAZ vychádza pri úprave licenčných zmlúv z bezformálnosti právnych úkonov, pre vznik licenčnej zmluvy stanoví minimum podstatných náležitostí, obsahuje aj zvláštne pravidlá pri kontraktácii licenčných zmlúv. ČAZ tak oproti predchádzajúcej právnej úprave značne uľahčuje uzatváranie licenčných zmlúv a snaží sa predísť neplatnosti licenčných dojednaní. Naopak, v SAZ tieto tendencie zakotvené nie sú.

Mimozmluvný výkon autorského práva osobou odlišnou od autora zahŕňa inštitúty, ktoré oprávňujú osobu odlišnú od autora k výkonu majetkového autorského práva dielo použiť bez súhlasu autora a väčšinou bez zaplataenia autorskej odmeny.

⁶⁷ TŮMA, P.: Licenční vztahy v autorském právu, disertační práce, Právnická fakulta MU, 2006, s. 9 dostupné z http://is.muni.cz/th/13405/pravf_d/

Tieto obmedzenia autorovej autonómie vôle sú stanovené vo verejnom záujme. Novelou ČAZ z roku 2006 prišlo k zvýrazneniu role tzv. trojkrového testu, ktorý zakazuje použitie zákonných výnimiek a obmedzení mimozmluvných inštitútov bez splnenia zákonom stanovených podmienok.

Nositelia autorských práv sa môžu pri výkone svojich majetkových autorských práv na základe zmluvy dať zastupovať inou osobou. Touto osobou môže byť kolektívny správca, alebo iná osoba odlišná od autora, ktorá zastupuje nositeľa práv na základe nepriameho zastúpenia. Oproti predchádzajúcej právnej úprave kolektívnej správy v Českej republike došlo k rozšíreniu okruhu kolektívne zastupovaných osôb. Z väčšej perspektívy možno vzhľadom na rozvoj informačnej spoločnosti predpokladať zvýšenie úlohy kolektívnych správcov. Potreba zjednotiť európske úpravy kolektívnych správcov našla odozvu v prípravách smernice ES o kolektívnej správe autorských práv a súvisiacich práv.

Exercise of copyright by a person other than the author (or author's heirs)

13. English résumé

This diploma thesis concerns various law institutes where the copyright is brought to effect by a person other than the author. The aim of this work is to analyze these institutions and point out the differences between the Czech Copyright Act (Law No. 121/2000 Coll.) and the Slovak Copyright Act (Law No. 618/2003 Coll.) As this thesis indicates there are differences in regulation of chosen institutions between both countries, although there was common copyright regulation in the past and in the present there is an effort to reflect European copyright directives. The thesis contains also a comparison of some institutions with previous law regulation in Czech Republic (Law No. 35/1965 Coll.) Outside the scope of the work there is an issue of exercise of copyright by an author's heirs and unlawful exercise of copyright.

The thesis is divided into twelve chapters. The chapters 2nd – 4th are dedicated to the general questions of copyright in the Czech Republic and Slovak Republic.

The chapter No. 5 contains theoretical view of exercise of copyright by a person other than the author and also categorization of these law institutions. Person other than the author is enabled to exercise copyright by contract authorisation. The issue of contractual exercise of copyright is contained in the chapter No. 6. Without such consent another person can exercise the copyright only in the cases stipulated by Copyright Act. The Copyright Act concerns employee work, collective work, a work created to other and a work created for a competition, school work and audiovisual work. The purpose of exercise of copyright by another person by these institutions is protection of the interests of investors.

The exercise of the copyright by another person can be found also in the non-contractual institutions such as free use of copyrighted work and legal licences. These institutions enable the public access to copyrighted works.

The next law institution treated within the scope of this work is the collective administration of rights. It is representation of a larger number of persons who are entitled to hold copyright or economic right related to copyright for their joint benefit.

The purpose of the collective administration is also making copyrighted work available to the public.

The issue of individual administration is concerned the chapter No. 10. The individual administration means the representation of copyright holder by a person by civil law agreement. In this case another person exercises copyright by agreement except for the rights subject to mandatory collective administration. This institution is not contained in the Czech Copyright Act.

Finally, the chapter No. 11 is dedicated to representation of the author in the exercise and protection of copyright by another person in case of anonymous and pseudonymous work.

14. Literatura a pramene

1. BASIC NOTIONS OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS, dostupné z http://www.wipo.int/arab/en/meetings/2002/muscat_forum_ip/pdf/iptk_mct02_i10.pdf, Ownership and Exercise of Copyright
2. DIETZ, A.: Pět pilířů evropského kontinentálního práva autorského, Právní rozhledy č. 20/2004
3. DIETZ, A.: Francúzsky dualizmus a nemecký monizmus v autorskom práve – iba zdanlivý protiklad?, Právny obzor, 88, 2005, č. 1
4. DOBŘICHOVSKÝ, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO. Praha, 2004
5. KNAPOVÁ, M.- ŠVESTKA, J. a kol.: Občanské právo hmotné 3. díl, 3. vydání, Aspi Publishing, 2002
6. KŘEŠŤANOVÁ, V.: Některé aktuální otázky související s novou autorskoprávní úpravou. Právo a podnikání, 10/2002
7. KŘEŠŤANOVÁ, V.: Kolektivní dílo / spoločné dielo, včetně exkurzu do komunitárneho práva. Právny obzor, 88, 2005, č. 2 -3
8. KŘÍŽ, HOLCOVÁ, KORDAČ, KŘEŠŤANOVÁ: Autorský zákon a předpisy související, Linde Praha, 2005
9. LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné, IURA EDITION, 2006
10. ŠKREKO, A.: Koncepčné rozdiely medzi slovenským a českým autorským zákonom, východiská a dôsledky. Právny obzor, 88, 2005, č. 2-3

11. ŠVIDROŇ, J.: Základy práva duševního vlastnictví, Jaga, 2000
12. TELEC, I.: Přehled práva duševního vlastnictví, 1. vydání, Doplněk, 2002
13. TELEC, TŮMA : Autorský zákon – Komentář, C. H. BECK, 2007
14. TŮMA, P.: Licenční vztahy v autorském právu, disertační práce, Právnická fakulta MU, 2006, dostupné z http://is.muni.cz/th/13405/pravf_d/
15. http://sk.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons
16. <http://www.creativecommons.cz/>
17. Zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
18. Zákon č. 618/2003 Z.z. o autorském práve a právech súvisiacich s autorským právom (autorský zákon)
19. Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a umeleckých (autorský zákon)
20. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
21. Zákon č. 311/2001 Z.z., Zákoník práce
22. Dôvodová správa k novele autorského zákona č. 216/2006 Sb., dostupné z <http://www.mvcr.cz>
23. Dôvodová správa k Autorskému zákonu č. 618/2003 Z.z (SAZ)

24. Smernica 2001/29/ES Európskeho parlamentu a Rady z 22. mája 2001 o zosúladení niektorých aspektov autorských práv a s nimi súvisiacich práv v informačnej spoločnosti
25. Smernica Rady 91/250/EHS zo 14. mája 1991 o právnej ochrane počítačových programov
26. Všeobecná úmluva o autorskom právu revidovaná v Paříži dne 24. července 1971

Klíčové slová

autorské právo, výkon autorského práva, osoba odlišná od autora

Keywords

copyright, exercise of copyright, person other than the author